

Újrapozícionálás

**A pártmegújulás eszközei és hatékonyságának feltételei a
Magyar Szocialista Párt tükrében**

Jelige: GUB 033

Tartalomjegyzék:

<u>I. Bevezetés</u>	3
I. 1. A dolgozat megírásának célkitűzése.....	3
I. 2. A dolgozat módszere és alapvető feltevések.....	4
<u>II. Külföldi és magyar újrapiózionálások</u>	6
II. 1. Tony Blair és a harmadik út.....	7
II. 2. Margaret Thatcher „forradalma”.....	8
II. 3. Cameron és az együttérző konzervativizmus.....	9
II. 4. Fraga és Aznar – kettős újrapiózionálás Spanyolországban.....	10
II. 5. Zapatero reformja.....	12
II. 6. Pártmegújulás Svédországban – Reinfeldt és az „Új Mérsékelték”.....	13
II. 7. A Fidesz újrapiózionálása a kilencvenes években.....	14
<u>III. Az újrapiózionálás eszközei és kihasználásuk</u>	15
III. 1. Ideológiai kérdések.....	15
III. 2. A rendszer alapjainak elfogadása.....	22
III. 3. Szimbolikus változtatások és kommunikáció.....	25
III. 4. A pártelnök személye.....	28
III. 5. Szervezeti változások.....	31
III. 6. Kapcsolat és együttműködés nem kormányzati szervezetekkel.....	32
<u>IV. Összegzés, avagy az újrapiózionálás menetének sajátosságai</u>	33
<u>V. Felhasznált irodalom</u>	35

I. Bevezetés:

1. A dolgozat megírásának célkitűzése:

A 2010-es országgyűlési választásokat követően különleges helyzet állt elő a magyar politikai pártok rendszerében. A Fidesz-KDNP pártszövetség a szavazatok több mint 50%-ával kétharmados többséget szerzett a magyar parlamentben, miközben az addig kormányzó pártok, a négy évvel korábbi választásokhoz képest szavazóik több mint felét elvesztették.

Eme dolgozat arra hivatott, hogy válaszokat keressen arra a kérdésre, hogy milyen változtatások szükségesek ahhoz, hogy egy jelenleg ellenzékben lévő párt, önmagában vagy koalícióban, de hatalomra kerülhessen. A dolgozat egyetlen ilyen ellenzékben lévő magyar párttal foglalkozik: a Magyar Szocialista Párttal. Nemcsak azért, mert a 2010-es választások következtében a legerősebb ellenzéki párt a szocialisták pártja, hanem mert véleményem szerint egyedül nekik van esélyük arra, hogy egy leendő kormánykoalíció legerősebb pártja legyenek.

Úgy vélem, hogy a szocialisták megújulása minden demokratikusan gondolkozó ember érdeke. Még azoké is, akiket ma a szocialista vagy MSZP szavak hallatán a rosszullét kerülget. Egy demokráciában ugyanis nem lehet egy párt örökre hatalmon, egy párt hosszú kormányzásának akarva-akaratlanul negatív hatásai vannak. Előfordult pár eset, amikor egy demokráciában egy párt huzamosabb ideig volt hatalmon. Ilyen volt például Olaszországban, amikor a kereszténydemokraták majdnem fél évszázadig a kormányok legerősebb tagjai voltak. Jól tudjuk azonban, hogy a bukásuk lényegében éppen ebből következett. A korrupció mértéke ekkorra már olyan méreteket öltött, ami egy rendszerváltással felérő változáshullámot generált.

A mai magyar kormány híveinek is az az érdeke, hogy ha a Fidesz-KDNP valaha is elveszti a hatalmát, azt egy olyan pártnak tudja átadni, amelyik képes válaszokat találni a felmerülő problémákra, amelynek tagjai hitelesek, és amely politikájának középpontjában mindenkor a nemzet érdekeit képviseli és gyakorolja.

2. A dolgozat módszere és alapvető feltevések:

Csizmadia Ervin sokat foglalkozott a pártok változásával és alkalmazkodóképességükkel.¹ Elmélete szerint az „alkalmazkodóképesség voltaképp annak a felismerése, hogy nincsenek *végleges*, kibérelt szerepek: aki egyszer elhúz a többiektől, mert gyorsabban és komplexebben adaptálódott a környezet és az ellenfelek támasztotta kihívásokhoz, nem lehet biztos abban, hogy ellenfelei nem lesznek maguk is tanulóképesek és – megfordul a trend.”²

Meglátása szerint a pártok nem állandó rendszerek. Nem lehetnek állandó rendszerek, hiszen a világ állandóan változik. A külső környezet változásai, legyenek azok társadalmi, gazdasági vagy kulturális változások, új kihívások elé állítják a pártokat. A demokratikus rendszer is állandó változásban van, ami szintén megújulásra kényszeríti a pártokat. Nem hagyható figyelmen kívül a nemzetközi környezet folytonos alakulása sem, de a kényszerítő tényezők közé sorolja a történelmi hagyományokat, a párt belső mozgolódását és az ellenfél lépéseit is. A pártok, ha továbbra is releváns szereplői szeretnének lenni a rendszernek elengedhetetlen, hogy kidolgozott válaszokkal reagáljanak ezekre a kényszerítő faktorokra, bevállalva az állandó változás esetleg bizonytalan légkörét.

Ugyanakkor Csizmadia a megújulásokat megtörténtét komplexen értelmezi, nem választja külön az ellenzéki és kormányzati periódusokban bekövetkezett változásokat. Jelen dolgozat szempontjából azonban ezt meg kell tenni, hiszen kizárólag az ellenzéki létből fakadó, és az ellenzékben lévő változásokat vizsgálom. Ezért az újrapozicionálás szót csak az ellenzéki pártok megújulására fogom használni.

A politikatudományban nincs definíció arra a szóra, hogy újrapozicionálás. A dolgozatnak nem célja, hogy kitöltse ezt az űrt, ettől függetlenül elengedhetetlennek tartom, hogy leírjam a saját magam által kreált meghatározásomat a jelenségre. Az újrapozicionálást egy olyan, pártok által végrehajtott tudatos cselekvéssorozatnak értelmezem, amely által a párt látható módon megújul, s amelyben a változtatások összetevői, minden, ami a párt korábbi álláspontjához, viselkedéséhez, jellegzetességeihez képest változik, egy irányba mutatnak.

A dolgozat egyik célja, hogy megpróbálja felkutatni azokat az eszközöket, amelyeket az újrapozicionálás szerves részeként kell kezelni, hogy ezzel segítséget nyújtson azoknak a pártoknak, amelyek határozott szándékot mutatnak arra, hogy megváltoztassák a profiljukat.

¹ Lásd: Csizmadia (2007) Politikai változáselmélet

² Csizmadia (2001) 40. o.

A dolgozat másik célja, hogy az újrapozicionálási eszközök felsorolásával és elemzésével véleményt alkosson a Magyar Szocialista Párt kívánatos megújulásával kapcsolatban. A dolgozatnak nem célja, hogy konkrét cselekvési tervet dolgozzon ki, ugyanakkor később egy-két helyen ezt meg kell tenni, különben csupán az általánosság szintjén tudnánk beszélni. Ahhoz azonban, hogy megtaláljam ezeket az eszközöket, hét külföldi és egy magyar, korábban újrapozicionálást végrehajtó pártot vizsgállok meg.

Amikor a Magyar Szocialista Párt szükséges teendőiről gondolkodom, két elvet veszek figyelembe. Elsődleges vezérelvem a hatékonyság kritériuma. Vagyis a kívánatos megújulás lépéseit mindig a népszerűség és a sikeresség szemüvegén keresztül vizsgálom. Viszont egy olyan értekezés, amelyik csak ezzel foglalkozna, elrugaszkodna a realitásoktól. Éppen ezért a hatékonyság elvét nem önmagában, hanem minden esetben a racionalitás tükrében értelmezem. Tehát, hogy melyek azok a racionális, vagyis a jelenlegi körülmények között megvalósítható lépések, amelyekkel a szocialisták a lehető legnagyobb népszerűség-növekedést tudják megszerezni.

Mindenekelőtt azonban két kérdést kell feltennünk. Az első: szüksége van-e a szocialistáknak arra, hogy újrapozicionálást hajtsanak végre? A válaszem az, hogy igen. A 2010-es választásokon a párt olyan óriásit bukott, ami több volt egy egyszerű választási vereségnél, s ez rákényszeríti őket a komoly változtatásokra. A második kérdés: milyen mélyen kell változniuk? Rendkívül mélyen. Az újrapozicionálási eszközök teljes garmadáját fel kell használniuk, hiszen a 2010-et megelőző években kivételesen magas népszerűség-csökkenést szenvedtek el.

A 2006-ot követő második ciklusuk elején végrehajtott pálfordulásuk, az őszi beszéd és a későbbi állandósult korrupciós botrányok következtében teljes egészében elvesztették a szavahihetőségüket, és a hitelességüket. A 2006-ot követő gazdaságpolitikai kudarcok és egyéb szakpolitikák, például az egészségügy elbukott reformja, és a Gyurcsány lemondását követő kormányválság, és kormányfő keresgélés által teljes mértékben elvesztették a bizalmat abban, hogy képesek az ország kormányzására. Éppen ezért minden újrapozicionálási technikának arra kell irányulnia, hogy visszaszerezzék a hitelességüket, hogy visszaszerezzék az emberek bizalmát abban, hogy képesek kormányozni, és így elősegítsék a közeledést azokhoz a szavazókhoz, akik az elmúlt időkben a bizonytalanok táborát erősítették.

A 2010-es választások óta eltelt időben látszódnak olyan tendenciák, amelynek célja a Magyar Szocialista Párt megújítása. Ezen próbálkozások egyes elemei hatékonyak mondhatóak, ugyanakkor nem látok koherenciát az összetevők között, nem látom azt a célt,

amilyenre szeretné válni a párt, és a népszerűségi mutatók sem arról árulkodnak, hogy sikeresek lennének. A dolgozat szintézisében ezért kísérletet teszek arra, hogy felállítsak egy lehetséges forgatókönyvet, amely ötvözi magában az időpontokat és a szükséges tennivalókat.

A dolgozatnak nem tárgya a pártok újrapozicionálását befolyásoló külső körülmények vizsgálata. A külföldi és magyar példák tanulsága ugyanis bebizonyítja, hogy a különböző történelmi, társadalmi, gazdasági, és kulturális háttérű országokban a sikeres újrapozicionálás folyamatának összetevői nagymértékben hasonlóak voltak.

Illetőleg a dolgozatban előfordul néhány helyen, hogy önálló véleményt, vagy pontos kimutatásokkal nem igazolható állásfoglalást fogalmazok meg, amelyeknek alapja így nem más, mint a józan ítélőképességembe vetett hitem.

II. Külföldi és magyar újrapozicionálások

A következőkben hat külföldi, és egy magyar újrapozicionálás rövid bemutatására kerül sor. A példák között három brit (Konzervatív Párt kétszer, Munkáspárt), kettő spanyol (Spanyol Szocialista Munkáspárt, Néppárt), egy svéd (Mérsékelt Néppárt) és egy magyar (FIDESZ) pártmegújulás található. A minták mindegyike különbözik egymástól, egy-két tényezőben azonban megegyeznek: mindegyik ellenzékben történt és mindegyik sikeres volt, amennyiben sikerességnak tekinthető, hogy mindegyik párt, egyedül vagy szövetségben, de kormányzóképes többséget tudott szerezni egy választáson a megújulást követően.

Az egymástól eltérő példák mindegyike mutat valamilyen hasonlóságot a mai magyar helyzetre vonatkozóan, és segítenek, hogy részletesen analizálhassuk az újrapozicionálás folyamatának teljes spektrumát. A Tony Blair-féle reform talán a leghíresebb a kategóriájában. Ha egy politikatörténetben többé-kevésbé jártas egyént megkérdeznénk, hogy említsen egy híres pártmegújulást, valószínűsíthető, hogy ezt mondaná. A blairi példa azonban nem csak híressége miatt került bele a listába, hanem azért is, mert talán ez az egyetlen olyan eset, amelyben megtalálhatóak az újrapozicionálási eszközök teljes tárháza.

A brit Konzervatív Párt két megújulása is megtalálható a példák között. Az egyik egy történelmi eset, amelyet Margaret Thatcher neve fémjelzett 1975 és 1979 között. Ezt a példát többnyire érdekesség gyanánt vettem fel a listába, a jelenre vonatkozóan csak kevés következtetést tudunk levonni belőle. Nem csak azért, mert régen történt, hanem mert a megújulás nem a népszerűtlenség kényszeréből fakadt, ezért nem tekintem az újrapozicionálás klasszikus esetének. A másik minta, amely David Cameron jelenlegi brit miniszterelnök

névéhez köthető főként a modernsége miatt lehet hasznos a számunkra, Cameron ugyanis 2005 után kezdte meg pártja megújítását.

A spanyol példának is erős relevanciája van. A Néppárt (korábban Népi Szövetség) megmutatta, hogyan lehet kitörni az utódpárt szerepkörből, és azt is, hogy a milyen ereje lehet a fiatalításnak és a generációváltásnak. A spanyol szocialisták megújulásának története kifejezetten hasznos lehet az MSZP számára, két okból is: 1. egy modern, baloldali párt reformjáról van szó; 2. az újrapozícionálásuk legfontosabb eszköze a viselkedésükben való radikális változás volt.

A svéd példa főként a változás mértéke miatt kapott kiemelt szerepet ebben a dolgozatban. A Reinfeldt vezette Mérsékelt Néppárt bebizonyította, hogy mindössze pár év alatt lehet hitelesen, erőteljesen ugyanakkor sikeresen megváltoztatni egy párt profilját. A Fidesz megújulása azért kapott helyet a példák között, mert a magyar demokrácia történetében ez volt az egyetlen koherens újrapozícionálás.

A dolgozat célja szempontjából nem fontos, hogy tüzetesen vizsgáljuk meg a megújulások történetének minden egyes részletét, ugyanakkor a példákat igyekeztem úgy megválasztani, hogy azok összessége teljes képet adjon az újrapozícionálás rendszeréről, eszközeiről és jellegzetességeiről, ugyanis a dolgozat második felében felállított szempontrendszer erre építkezik.

1. Tony Blair és a harmadik út:

A brit Munkáspárt 1979-ben, 5 évnyi kormányzás után elveszítette a választásokat a Margaret Thatcher által vezetett és megújított Konzervatív Párt ellenében. A jobboldal győzelme meggyőző erejű volt, de nem volt radikális: a leadott voksok 43,9%-át szereztek meg, szemben a Munkáspárt 37%-ával, ráadásul mindössze 70 képviselővel küldhettek többet a brit alsóházba.³ Ettől függetlenül a Munkáspárt a thatcheri „forradalom” légkörében balra tolódott, ami az 1983-as választásokra készített programban teljesedett ki. A Britannia új reménysége elnevezésű választási kiadvány az újraelosztás növelését, az államosítások erőltetését, és a regulációs politika alkalmazását irányozta elő, egyszóval a nagymértékű állami szerepvállalás mellett tört pálcát.⁴

³ Egedy (1998) 363. o.

⁴ Szigetvári (2001) 30. o.

Az 1983-as parlamenti választásokon hatalmas vereséget szenvedtek. Bár 1979-hez képest csak 60 képviselőt „vesztettek”, a pártból kivált Szociáldemokrata Párt és liberális demokraták szövetségét mindössze 2%-kal tudták megelőzni (27,6% - 25,45%).⁵ Ezt követően a párt megújítását Neil Kinnocktól várták. Az 1983-ban pártelnökké választott Kinnock a párt mérsékelt szárnyáról érkezett, és bár kilenc éves elnöksége alatt komoly változtatásokat hajtott végre, a párton belüli viszályok kiéleződése és a pártmodernizáció mértékének gyenge volta miatt nem tudta győzelemre vezetni a Munkáspártot.

1992-ben a baloldal zsinórban a negyedik vereségét könyvelhette el a választásokon, így lehetőség nyílt komolyabb reformok életbe léptetéséhez. A radikális megújulást célzó politikát az új pártelnök, John Smith kezdte el, de 1994-ben bekövetkezett halála következtében nem tudta feltenni az i-re a pontot. Ez a feladat Tony Blair-re, a párt ekkor 41 éves üdvöskéjére várt.

Az újrapozicionálás fontos állomásaként kezdeményezte, hogy töröljék el a pártalkotmány híres negyedik klauzuláját, amely a köztulajdonlás elősegítéséről értekezett. Ezt az 1995-ös tavaszi kongresszuson a küldöttek 65%-os többségének támogatásával meg is tették.⁶ Az ideológiai megújulás keretében megpróbálták meghaladni a keynesi jóléti konszenzusos és a neoliberais gazdaságpolitikai elképzeléseket, és a „harmadik út” elmélete értelmében az esélyteremtő állam megteremtését irányozták elő. Az új szociáldemokrácia a középosztály felé orientálódott.

A pártszervezeti reformok célkitűzése a szakszervezetek erejének gyengítése volt. Blair csökkentette a szakszervezeti küldöttek számát a kongresszus képviselői között, és erőteljesen centralizálta a párt vezetését. Az 1997-es választásokon a szavazatok 43,3%-át, míg a mandátumok több mint 63%-át szerezték meg, ami 419 képviselői helyet jelentett.⁷

2. Margaret Thatcher „forradalma”:

Az 1974-es évben meglepő módon két parlamenti választást is tartottak Nagy-Britanniában. Bár mind a kettő alkalommal a Munkáspárt szerezte meg a legtöbb mandátumot, abszolút többséget csak második nekifutásra tudtak elérni. Ekkor a szavazatok

⁵ Uo.

⁶ Uo. 35. o.

⁷ Uo. 40. o.

39%-ával, 42 mandátummal előzték meg az Edward Heath által vezetett torykat.⁸ A választásokat követően tisztújításra került sor a Konzervatív pártban.

Az első fordulóban a volt miniszterelnök 11 szavazattal kevesebbet kapott, mint egyetlen esélyes kihívója Margaret Thatcher, ezért visszavonulót fűjt. A volt oktatásügyi miniszter a második fordulóban bebiztosította győzelmét, így ő lett a Konzervatív Párt első női elnöke.

Az új elnök hamar megkezdte pártjának újrapozicionálását. Elvetette a második világháború óta tartó konzervatív gazdaságpolitikai álláspontot, a szociális konzervativizmust, és helyére a Hayek és Friedman által megfogalmazott neoliberais kurzust ültette. A neoliberais gazdaságpolitika középpontjában a magántulajdonon alapuló gazdasági rendszer védelme állt. Ehhez kapcsolódott a kisebb állam koncepciója, az állam újraelosztó szerepének csökkentése, a jóléti állam szociális vívmányainak leépítésére irányuló és a piaci mechanizmusokba való be nem avatkozás politikája.

Híres brightoni beszédében így fogalmazott: „Mindent meg kell tennünk, hogy a magánvállalkozások ismét erőre kapjanak, és nem azért, hogy az emberek a pénzüket úgy költhessék el, ahogy akarják, hanem azért mert így több pénzzel tudunk segíteni az időseken, a betegeken és a fogyatékosokon. A helyes úthoz a profit vezet. A mai magasabb profit nagyobb befektetéshez, jobban fizetett állásokhoz, és holnap magasabb életszínvonalhoz vezet. Ha nincs profit, befektetés sincs; ez pedig tegnap haldokló ipart jelentett, holnap pedig kevesebb állást.”⁹

A megújulás részeként Thatcher centralizálta a párt működését, és új pozíciókat alakított ki, ahova a hozzá lojális politikusokat ültette.¹⁰ A folyamatos gazdasági hanyatlás következtében az 1979-es választásokat a konzervatívok nyerték meg. A szavazatok 43, 9%-át kapták, amellyel magabiztos többséget szereztek az alsóházban.

3. Cameron és az együttérző konzervativizmus:

A brit konzervatívok 1997-ben, 18 évnyi folyamatos kormányzás után veszítették el a választásokat. A Munkáspárt 419 mandátumával történelme legnagyobb győzelmét aratta, míg a konzervatívok 1992-höz képest 171 képviselővel „karcsúsodtak” az alsóházban.¹¹ Az eredmény kétséget kizáróan nagy csapás volt a hatalomhoz hozzászokott konzervatívok

⁸ Egedy (1998) 347. o.

⁹ MacArthur (1999) 250. o.

¹⁰ Blake (1985) 327. o.

¹¹ http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/vote_2005/basics/4393323.stm, 2012. január 26.

számára, ettől függetlenül a párt új vezetője, William Hague a blairi jelenség erejét rövid idejűnek gondolva, nem erőltette a párt megújítását.¹²

A 2001-es választási bukás után az új vezetők, Ian Duncan Smith és Michael Howard is ragaszkodtak a „thatcheri” hagyományokhoz, így a párt továbbra is az új jobboldal eszméit hirdette, a politikai centrum meghódítása helyett. A 2005-ös választásokon harmadszor is vereséget szenvedtek a Munkáspárttól, igaz ez utóbbi is jelentősen veszített a támogatottságából. A párt valódi megújulása ezután következett.

Az új vezető, David Cameron már megválasztása előtt azt mondta, hogy merőben új irányvonalat kell a pártnak előírányoznia, hiszen a jelenleg elfoglalt politikai pozíciójuk megváltoztatása nélkül sohasem fognak kormányra kerülni.¹³ Az új elnök vezérletével a párt teljesen átformálta profilját. A gazdasági kérdések helyett a társadalmi problémákkal kezdtek el foglalkozni, ennek jegyében a szerintük szétesett brit társadalom (broken society) megreformálásának tervét tűzték a zászlójukra. Cameron nyilatkozata, miszerint „én olyan radikális társadalmi reformer leszek, mint amilyen radikális gazdasági reformer Margaret Thatcher volt. Az országnak pedig most erre van szüksége.”¹⁴ világosan láttatta, hogy jelentősen el kívánnak távolodni a thatcherizmustól, hiszen az első női brit miniszterelnök még a társadalom létezését sem ismerte el.¹⁵

Cameron a felelősség és az együttérzés eszméit állította a középpontba, liberálisabban kezdett el kezelni bizonyos világnézeti kérdéseket és nagyobb figyelmet fordított a poszt-materiális értékekre, miközben továbbra is fontosnak tekintette a hagyományos konzervatív prioritásokat, mint a család, az intézmények vagy a nevelés.

A 2010-es parlamenti választásokat a megújult konzervatívok magabiztosan nyerték, bár nem szereztek abszolút többséget, így a választások után koalíciós kormányzásra kényszerültek a liberális demokratákkal.

4. Fraga és Aznar – kettős újrapozicionálás Spanyolországban:

Spanyolországban a Franco-rendszer bukása után, vagyis a hetvenes évek végén a legerősebb pártot a demokrata centristák alkották. A párt szétesését és a szocialisták

¹² http://www.polgariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article&ID=413, 2012. január 26.

¹³ http://www.polgariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article&ID=413, 2012. január 26.

¹⁴ Cameron-Jones (2010) 245. o.

¹⁵ „Olyan, hogy társadalom, nem létezik. Csak egyének és családok vannak.” - mondta Thatcher, forrás: <http://zona.hu/article/2159/import-sokkterapia-joe-nekunk-a-thatcherizmus.html>, 2012. január 26.

hatalomra kerülését követően az ellenzék vezető pártja a Népi Szövetség lett, amelyik az 1982-es választáson, egyéb polgári pártokkal közösen a szavazatok 26,5%-át szerezte meg.¹⁶

A szövetséget az emberek többsége a régi rendszer politikájával azonosította, nem megalapozatlanul, hiszen a Népi Szövetség elnöke, Manuel Fraga a Franco-rendszerben jelentős politikai hivatalokat töltött be, ráadásul a párt vezetésének és tagjainak meghatározó része is híve volt a francoizmusnak.^{17 18} Éppen ezért a párt megválaszthatósága a múlttal való szakítás hitelességén múlt. Ennek jegyében már a párt 1979-es kongresszusán döntöttek arról, hogy modern liberális konzervatív párttá akarják formálni azt, olyanná, amely hitelesen teszi le a voksát a demokrácia alapvető eszméi mellé.¹⁹ A kongresszus döntött arról is, hogy erős pártelnöki pozíciót alakítanak ki. A párt régi-új elnökének Manuel Fragát választották, aki ezt követően egy évtizeden át irányította és határozta meg a párt életét.

Az újrapozicionálást azonban nem követték kézzel fogható eredmények. Habár az 1986-os választásokat követően is megmaradtak az ország második legerősebb pártjának, a szocialisták választáson megszerzett újbóli abszolút többségét nem tudták megakadályozni. Miután a regionális és helyi választásokat is rendre elvesztették a párt megkezdte a megújulás második szakaszát, amely főképp generációváltásban nyilvánult meg.

1989-ben a szövetség Néppártra változtatta a nevét, és az ugyanebben az évben megrendezett választásokra a fiatal José Maria Aznar jelölték miniszterelnök-jelöltnek. Egy évvel rá Aznar választották a megújult pártszervezet élére, amelyben a mindenkori elnök még nagyobb hatalmat élvezett. A következő években a párt megduplázta tagjainak és szimpatizánsainak a számát, ezáltal mérséklődött a szervezet ideológiai beállítottsága is.²⁰ A felső vezetésben egyre több fiatal politikus jelent meg, akiket nem lehetett antidemokratizmussal vádolni, miközben egyre kevesebben maradtak a francoizmussal összekapcsolható személyekből.

A párt az 1996-os választásokon 38,79%-ot szerzett az összes szavazatból és kormányt alakíthatott. A végrehajtó hatalom élére José Maria Aznar került.

¹⁶ <http://electionresources.org/es/congress.php?election=1982>, 2012. január 31.

¹⁷ <http://www.magyarKurir.hu/node/38210>, 2012. január 31.

¹⁸ <http://iroga.hu/eu.konzervativ%20partok/giro.htm>, 2012. január 31.

¹⁹ <http://iroga.hu/eu.konzervativ%20partok/giro.htm>, 2012. január 31.

²⁰ <http://iroga.hu/eu.konzervativ%20partok/giro.htm>, 2012. január 31.

5. Zapatero reformja – egy mérsékelt újrapozicionálás:

A Spanyol Szocialista Munkáspárt 1996-ban mindössze egy százalékkal veszítette el a választást a Néppárt ellenében, mégis 14 évnyi folyamatos kormányzást követően ellenzékbe kényszerült.²¹ Felipe Gonzalez, aki 1974 óta vezette a pártot 1997-ben lemondott az elnökségről.²² Helyére Joaquín Almunia került, aki korábban több ízben is betöltött miniszteri funkciókat, az elnöksége előtt pedig a párt szóvivőjeként tevékenykedett.

A 2000-es választások értelmében a Néppárt, története során először abszolút többségre tett szert a parlamentben, ezzel szemben a szocialistákra, a választáson nyújtott gyenge teljesítmény következtében újabb négy év ellenzékiesség várt. Almunia lemondott, a párt nyári kongresszusán pedig José Zapaterot választották elnökkel, aki a blairi és schröderi utat volt hivatva képviselni.

A 40 éves karizmatikus vezető hamar hozzálátott, hogy megváltoztassa a párt profilját. A reformok ideológiai, viselkedési és szervezeti síkon futottak. Először is megpróbálta a párt akkori baloldali ideológiai beállítottságát a centrum irányába, a szociálliberalizmus és a pragmatizmus felé tolni.²³ Másfelől nyugodtabb hangot próbált megütni a kormányon lévő Néppárttal és Aznarral szemben, ennek jegyében elődeihez képest konstruktívabb, megértőbb és elfogadóbb ellenzéki vezetői képet igyekezett magáról kialakítani. Az új taktika lényege a két főszereplő közötti különbségek kihangsúlyozására irányult, hiszen Aznar stílusa az arrogancia határát súrolta. Az új mentalitást azonban a párt keményvonalasai nem nézték jó szemmel. Zapatero tevékenységét a „paktumokból gyárt ideológiát” fordulattal jellemezték és a pártelnök gyengeségére utalva a „Bambi” gúnynevet ragasztották rá.²⁴

A megújulás harmadik komponense a párt generációváltása és fiatalítása volt. Zapatero előmozdította, hogy csökkenjen a régi, idősebb politikusok száma a párt vezetésében. A cserék következtében a párt vezetőinek átlagéletkora 42 évre csökkent.

A 2004-es választást a szocialisták 42,64%-kal abszolvták, ami pontosan öt százalékkal volt több mint a Néppártra leadott voksok aránya.²⁵ A kormányfői székbe José Zapatero került.

²¹ http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2293_96.htm, 2012. február 1.

²² <http://www.mtapti.hu/pdf/mtbohmlaki.pdf>, 2012. február 1.

²³ Magone (2004) 98. o..

²⁴ Tusell (2007)

²⁵ http://www.tcd.ie/Political_Science/staff/raj_chari/materials/chari2004.pdf, 2012. február 1.

6. Pártmegújulás Svédországban – Reinfeldt és az „Új Mérsékeltek”:

Az 1994-es általános választásokat követően az addig kormányon lévő jobboldali pártok kisebbségbe kerültek a svéd parlamentben.²⁶ A Carl Bildt által vezetett kormány három évig volt hatalmon. A választásokon a szociáldemokraták meggyőző fölényre tettek szert, míg a kormánykoalíció és a jobboldali erőter legerősebb pártja a Mérsékelt Néppárt a szavazatok 22,4%-át szerezte meg. A választásokat követően Carl Bildt továbbra is a párt elnöke maradt, de a parlamenti ciklus végére nem tudta növelni a párt választáson elért eredményeit.

Az új elnök, Bo Lundgren, aki magát piacpárti liberálisnak vallotta a párt pozícióját jobbra jelölte ki.²⁷ A 2002-es választásokon a párt katasztrofális vereséget szenvedett.²⁸ A szavazatoknak csak a 15,3%-át tudták megszerezni, 1998-hoz képest 400 ezer szavazót és 27 parlamenti mandátumot veszítettek. Lundgren egy évig maradt még a párt élén, hogy aztán a 38 éves ambíciózus politikus, Fredrik Reinfeldt váltsa őt fel.²⁹

Az új elnök a párt új pozícióját a politikai centrum közelében képzelte el. Ennek jegyében számos reformot hajtott végre.³⁰ A párt kommunikációjában kevésbé jelent meg ezek után a jóléti állam elutasítása, és a neoliberális koncepció erőltetése. Nagyobb figyelmet szenteltek a munkanélküliség problémájára, és „Svédország új Munkáspártjaként” kezdték el magukat hívni.³¹ A pártmegújulás és Reinfeldt körének egyik meghatározó embere, Sven Otto Litterin így nyilatkozott a párt új profiljáról: „Amit a Mérsékelt Párttal próbálunk csinálni, az olyas valami, amit láthatunk Kanadában, Finnországban vagy David Cameronnál az Egyesült Királyságban. Úgy is mondhatnánk: ez a konzervativizmus 2.0”.³²

A párt a jobboldal és a centrum többi pártjához is közeledett. A mérsékeltek és további három párt a kormányzásra való felkészülés jegyében még ellenzékben megalakította a Szövetség Svédországért elnevezésű politikai szövetséget.³³ A 2006-os választásokon a szövetség 7 mandátummal megelőzte a kormányzó pártok eredményét. A Mérsékelt Néppártra több mint 600 ezerrel szavaztak, mint 2002-ben, a szavazatok 26, 1%-ával 97 mandátumhoz jutottak. Az új miniszterelnök Fredrik Reinfeldt lett.

²⁶ <http://www.electionresources.org/se/riksdag.php?election=1994>, 2012. január 30.

²⁷ <http://www.windsorbrokers.com/content/us-calls-swedens-mr-fix-it-bo-lundgren>, 2012. január 30.

²⁸ <http://www.electionresources.org/se/riksdag.php?election=2002>, 2012. január 30.

²⁹ <http://www.thelocal.se/article.php?ID=4880&date=20060913>, 2012. január 30.

³⁰ Uo.

³¹ Uo.

³² Uo.

³³ http://www.kas.de/wf/doc/kas_9132-1522-2-30.pdf?081008113402, 2012. január 30.

7. A Fidesz újrapozicionálása a kilencvenes években:

A Fidesz 1988. március 30-án, főként szakkollégiumok diákjaiból alakult meg. A harmadik köztársaság első demokratikus választását követően a parlament legkisebb frakciójával rendelkeztek. A pártot kezdetben a pragmatikus liberalizmus jellemezte mind gazdaságfilozófiájukban, mind világnézeti hozzáállásukban.³⁴

A párt újrapozicionálása 1992 körül indult el, de csak az 1994-es parlamenti választásokat követően gyorsult fel. Az arculatváltás szervezeti, ideológiai, hozzáállásbeli és szimbolikus változtatásokkal járt együtt. A pártban először 1993-ban választottak elnököt Orbán Viktor személyében, amelynek eredményeként centralizálódott a párton belüli döntési folyamat.³⁵ A párt első elnöke székfoglaló beszédében nemzeti kérdésekre érzékeny szabadelvű pártként aposztrofálta a szervezetet, amely határozott eltávolodást mutat a kezdeti liberalizmustól.³⁶

Az 1994-es választásokon a változásban lévő Fidesz a várakozásokhoz képest nagyot bukott, így elindulhatott a párt megújulására irányuló cselekvéssorozatuk következő fejezete. Újra elnökké választották Orbán Vikort, aki a folytonosság programját hirdette meg, ettől függetlenül tovább folytatódott a párt jobbratolódása. Az 1994-es önkormányzati választásokon a Fidesz már a mérsékelt jobboldali pártokkal szövetkezett, ráadásul megjelent a szolidaritás, mint prioritás a párt kommunikációjában. A jobboldali irányváltás hivatalossága az 1995-ben tartott kongresszuson manifesztálódott, amikor a párt elnöke úgy fogalmazott, hogy egy „polgári dominanciájú mérsékelt jobbközép erőteret látna célravezetőnek.”³⁷ A változás szimbolikusan is megtörtént, a párt neve Fidesz - Magyar Polgári Pártra módosult.

Továbbra is keresték az együttműködést a mérsékelt jobboldali pártokkal, végül azonban csak egy párttal tudtak választási szövetséget kötni. 1996-ban vitairatot adtak ki Polgári Magyarországért címmel, amely az ország problémáit és megoldási javaslataikat, illetve a párt értékeit tartalmazta. A Fidesz a vitairat alapján a hagyományos értelemben tiszta jobboldali ideológiát fogalmazott meg, figyelembe véve, hogy a kis –és középvállalkozói réteg erősítését irányozta elő, továbbá hangsúlyozta a nemzeti érdekek, a család és az egyházak fontosságát.

³⁴ Debreczeni (2002) 163-164. o.

³⁵ Fidesz-jelenség 45. o.

³⁶ Fidesz-jelenség 62. o.

³⁷ Debreczeni (2002) 288. o.

A párt az 1998-as választásokat követően a parlament és a kormánykoalíció legerősebb tagja lett. A miniszterelnöki székbe Orbán Viktor került.

III. Az újrapozícionálás eszközei és kihasználásuk

Az újrapozícionálás eszközeit hat témakörbe csoportosítottam. Az ideológiai kérdések, a rendszer alapjainak elfogadása, a szimbolikus változtatások, a pártelnök személye, a szervezeti változások, és a nem kormányzati szervezetekkel való kapcsolatok megváltoztatása köré.

Ezek a témakörök a külföldi pártmegújulások tapasztalataiból és elemzéséből származnak. Ritka volt az a külföldi párt, amely ezen szempontok mindegyikében határozott változást mutatott. Meglátásom szerint az MSZP-nek sincs szüksége arra, hogy maximális mértékig kihasználja ezen eszközök összességét, ezért amelyik eszköz optimális felhasználásához nem írtam ajánlást, azért történt, mert nem látok bennük kitörési lehetőséget.

Az eszközök többsége nem közvetlenül hat. Ez azt jelenti, hogy az egyes helyeken történő változások végcélja többségében nem a tartalma miatt fontos, hanem a változás tényének kommunikálása miatt. Például az ideológiai változásnál is megfigyelhető ez a tendencia. A technika nem feltétlenül azért lesz sikeres, mert az új ideológiával még többen tudnak azonosulni, hanem mert rendkívül hatásosan tudja láttatni a változás megtörténtét.

1. Ideológiai kérdések:

Az ideológia egy párt koherens eszmerendszere, amely magában foglalja az adott szervezet elveit, törekvéseit és céljait. Elemzi a jelenlegi gazdasági-társadalmi viszonyokat, amelyekből következtetéseket von le a politikai cselekvésre vonatkozóan. Válaszokat ad, és megoldásokat irányoz elő bizonyos kérdésekre, például az egyén és a közösség ideális kapcsolatára, a hatalom megfelelő milyenségére, az állam kívánatos szerepére, az igazságosság értelmezésére és gazdaságpolitikai kérdésekre.

A pártok ideológiáinak osztályozásáról számtalan elmélet és írás értekezik. Vannak, akik kétmezős ideológiai felállásban hisznek, vannak, akik ennél többen. E dolgozatnak nem célja, hogy elemezze ezeket az elméleteket, ugyanakkor azt fontos látni, hogy ideológiai változások nagy általánosságban két síkon, világnézeti és gazdasági téren zajlanak. Ha világnézetről beszélünk, akkor elsősorban olyan kérdésekre gondolunk, mint a hagyományos

értékek fontosságához való hozzáállás, amelyet racionális érvek vagy hit alapján összefüggő rendszerre kovácsolhatunk. Ha pedig a gazdaság témakörét említjük, akkor a munka és a tőke örök dichotómiájából következő szocialista kontra liberális ellenállásra utalunk.

Érthető módon a párt ideológiája mindig kulcsfontosságú témája az újrapozicionálásának, hiszen a szervezet lényegének leglátványosabb attribútumait hordozza magában. Éppen ezért az első fejezetben említett pártmegújulások mindegyikében történtek ideológiai változások.

Érdekességgént tudható be, hogy a külföldi példák országaiban az elsődleges ideológia irányváltások más-más szinten futottak. Nagy-Britanniában és Svédországban a gazdasági kérdésekhez való attitűd volt a hangadó az újrapozicionálás menetében, míg a spanyolországi és a magyarországi példáknál a világnézeti megújulások játszották a főszerepet. A miértje azonban könnyen érthető. A két északi országban a társadalomban megtalálható meghatározó ellentétek, vagy törésvonalak (bár ez utóbbi szónak a pontos jelentése nem igazán tisztázott a politikatudományban) a gazdasági kérdések köré, a munka és a tőke viszonyához kapcsolódnak. Ezzel szemben Spanyolországban és hazánkban a társadalom erősebb ellentéteket tartalmaz világnézeti síkon, mint gazdasági téren, bár kétségtelen, hogy ez utóbbiban is jelentős a szembenállás.

Tony Blair pártelnökké választása után a Munkáspárt szakított a nyolcvanas években képviselt gazdaságpolitikával. A párt korábbi szintisza baloldali programja feloldódott a liberális eszmékben, így létrehozva a „harmadik út” gazdaságpolitikáját. Blair számos elképzelése a „thatcherizmusra” emlékeztetett, és az ideológiai centrum jellegét hordozta magában. Hasonlóan próbálta meg végrehajtani Cameron a megújulást saját pártjában, vagyis az ő célja is az volt, hogy a centrum irányába induljon a párt hajója. Ennek érdekében elvetett pár korábbi gazdasági doktrínát, és a társadalmi gondok orvoslását jelölte ki prioritásnak.

A Reinfeldt nevével fémjelzett svédországi pártmegújulás lényegének is ez volt az alapja. Elutasították a korábbi álláspontjukat egy neoliberális állam igényéről, és a svéd szociális állam hatékonyságának elsődlegességét helyezték a központba. Ezzel a hozzáállással képesek voltak arra, hogy olyan, hagyományosan baloldali szavazók is rájuk adják a voksukat, akik korábban a jóléti állam végével azonosították a jobboldali párt hatalomra kerülését.

A spanyol Néppárt is hasonló utat járt be a nyolcvanas-kilencvenes években, igaz ők mindezt a világnézet területén hajtották végre. A francoizmus szélsőséges ideológiáját felváltva a demokrácia alapvető értékeit kezdték el hirdetni, és modern liberális konzervatív

pártként fogalmazták meg magukat. Ezáltal közeledtek a centrumhoz, és a hatalmon lévő baloldali párt arculatához is.

A sikerrel végződő külföldi pártmegújulások jól példázzák, hogy ha az ideológia területén egy ellenzéki párt újra akarja magát pozícionálni, akkor azokban a kérdéskörökben kell változtatni, amelyek a legjelentősebb társadalmi ellentétek alapját szolgáltatják. Illetve azt is megmutatják, hogy az ideológiai változás irányának a centrum felé kell haladnia, amely így egyet jelent a kormánypárt álláspontja felé való közeledéssel. Ezeket figyelembe véve könnyebben fogalmazhatunk meg véleményt a Magyar Szocialista Párt kívánatos ideológiai változásával kapcsolatban. Ez előtt azonban érdemes megvizsgálni a szocialisták ideológiai útkereséseit a rendszerváltást követően.

Az 1989-es októberi, MSZP-t megalakító kongresszus által kiadott programnyilatkozat nagy része a párt új gazdasági irányvonalával foglalkozik.³⁸ A négy pontból álló nyilatkozat gazdasági kérdéseket firtató fejezete a „Demokratikus szocializmust” címet kapta, amely jól visszaadja a párt akkori elképzeléseit: a demokratikus jogállam, a vegyes tulajdonon alapuló piacgazdaság, az igazságos jövedelemelosztás, és a humánus társadalom igényét. A program érdekessége, hogy elutasítják a kapitalizmus visszatérését. Mint írják: „Meggyőződésünk, hogy a törvényadta lehetőségek közti vagyongyarapodás nem sérti mások állampolgári jogait, s nem jelent visszatérést a kapitalizmushoz.”³⁹

Ez az álláspontjuk azonban már az Antall-kormány évei alatt megváltozott. A párt elfogadta a kapitalista gazdasági rendszert, a privatizáció szükségességét és ezzel egy időben elengedhetetlennek ítélte meg a külföldi tőke bevonását a magyar gazdaságba.⁴⁰ Az államról alkotott nézeteik is megváltoztak, minthogy előtérbe kerültek a kisebb, de hatékonyabb államról szóló tézisek, míg az 1994-es kampány meghatározó jelszavaik a szakértelem és a szociális biztonság voltak.

Az első kormányzásuk idején a hatékonyság szempontjai kerekedtek felül a jóléti állam érvein, de az ország akkori helyzetében ez nem döntés kérdése volt. A neoliberalizmus jegyeit magán viselő kormányzásukat követően a 2002-es választásokat már a „jóléti rendszerváltás” ígéretével nyerték meg. A kampányban tett ígéretek nagy többségét betartotta a Medgyessy-kabinet, azóta is sokan ettől datálják a magyar gazdaság hullámvölgybe kerülését. Medgyessyt Gyurcsány váltotta, akinek eszményképe a Blair és egyéb külföldi baloldali pártok által képviselt harmadik utas politika volt. A gyakorlatban is ezt kívánta

³⁸ Gubcsi (1989) 197-211. o.

³⁹ Uo. 201. o.

⁴⁰ Lakner (2011) 90. o.

megvalósítani, de érezte, hogy nem lehet egy az egyben átkonvertálni a magyar viszonyokra a Nagy-Britanniából származó ideát.

Az elmúlt húsz év tapasztalatai két dolgot vetítenek elénk: 1. ha a szocialisták módosították az addigi irányukat és elveiket, akkor többségében a gazdasági téren elfoglalt pozíciójuk megújulása volt hangsúlyos; 2. az elmúlt húsz évben a szocialisták a gazdaságpolitikai elképzelések minden válfaját hirdették és gyakorolták is. Ezekből le lehet szűrni azt a megállapítást, hogy a gazdasági ideológia milyensége nem befolyásolja kellő mértékben a pártól kialakított nézetet. A kizárólagosan gazdaságpolitikai váltásra, például egy „baloldali váltásra” épített kampányok halálra vannak ítélve, hiszen ezek a szavak Magyarországon, több mint húsz évvel a rendszerváltást követően üresen csengenek. Nem lesznek hatással a párt hitelességére, nem fogja bebizonyítani, hogy a párt képes a hatékony és sikeres kormányzásra, és a tőlük elforduló társadalmi rétegek és szervezetek felé való nyitást sem fogja segíteni.

Éppen ezért az ideológiai koncepcióváltás sikerességét csakis egy összehangolt, vagyis a gazdaságfilozófiai és a világnézeti változást együttesen értelmező program adhatja meg, amelyben ez utóbbi felfogás, tehát a világnézeti tényezők megújulása játsszák a főszerepet. A jelenlegi külföldi baloldali pártok által megfogalmazott alternatívák elemzése alatt kialakult bennem az a vélekedés, hogy az MSZP ideológiai változásának a *Blue Labour* elmélet felé kellene tendálnia. Nyilvánvalóan nincs annál helytelenebb dolog, ha egy külföldi párt által megfogalmazott ideológiát egy az egyben „honosítani” akarunk, figyelmen kívül hagyva a két ország közötti gazdasági, társadalmi, kulturális és egyéb szinteken létező különbségeket, ugyanakkor a brit Munkáspárt jelenlegi ideológiai irányvonalát jelentősen meghatározó *Blue Labour* „frakció” gondolatai számos használható relációt mutatnak a magyarországi helyzettel kapcsolatban. De mi is a lényege a *Blue Labour* ideológiának?

A *Blue Labour* (Kék Munkáspárt, amelyben a kék a konzervativizmus hagyományos színére utal) ideológiáját egy Maurice Glasman nevű brit teoretikus dolgozta ki 2009-ben.⁴¹ Elméletével Magyarországon főként Niedermüller Pál foglalkozott, aki háromrészes cikksorozatot írt róla a *Blue Labour: A „konzervatív szocializmus” mítosza* címmel.⁴²

⁴¹ <http://www.guardian.co.uk/politics/2011/apr/24/blue-labour-maurice-glasman>, 2012. április 4.

⁴² http://www.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=78410:blue-labour-a-konzervativ-szocializmus-mitosza-i&catid=83:acssniedermullerpeter&Itemid=121, 2012. április 4.,
http://galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=79455:blue-labour-a-konzervativ-szocializmus-mitosza-ii&catid=83:acssniedermullerpeter&Itemid=121, 2012. április 4.,
http://galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=82693:blue-labour-a-konzervativ-szocializmus-mitosza-iii-resz&catid=83:acssniedermullerpeter&Itemid=121, 2012. április 4.

Az elmélet lényege, hogy a Munkáspárt megújulásának elvi alapját azoknak az értékeknek kell adnia, amelyek a 20. század első felében jellemezték a pártot. Ezek az eredeti prioritások pedig nem mások, mint a családok, a munka, a hit és a közösségek előtérbe állítása és megvédése. Glasman szerint a Munkáspárt egész egyszerűen elszakadt a mindennapi emberek életétől, és olyan elvont témái vannak, amelyek nem azokhoz szólnak, akiknek köszönhető a Munkáspárt léte. A szervezet túlságosan piac- és haszonorientált, és nagy bűne, hogy elősegítette a pénzügyi tőke egyeduralmát, amely jelentősen gyengítette a közösségeket, és a hagyományos erkölcsi normák értékét és megbecsülését. A kormányzásuk alatt pedig előnyben részesítették az individualizmust és az újszerűséget, aminek a levét szintén a közösségek itták meg, ahogy a bevándorlásnak és a multikulturális eszménykép gyakorlati alkalmazásának is.

Nem egy baloldali párt van Európában, amelyik korábban a neoliberalizmus politikáját folytatta, most azonban a hagyományos baloldali politika mellé teszi le a voksát. Megfigyelhető náluk, hogy a szélsőballal ellentétben nem kritizálják a régóta fennálló gazdasági rendszert, a kapitalizmust. Ugyanakkor kritizálják a kapitalizmus és a globalizmus kettősből hihetetlen erőre szert tevő „pénzügyi tőkét”. Egészen pontosan nem definiálják ennek jelentését, de beletartoznak a hitelminősítők, a nagy bankok és a tranzakciók mögött meghúzódó spekulatív szándékok. A francia elnökválasztás kampányában a szocialisták jelöltje, Francois Hollande így beszélt egy gyűlésen: „Az én igazi ellenfelemnek nincs neve, nincs arca, nincs pártja. Az én ellenfelem a pénzügyi világ.” Majd hozzátette: „A válság idején a bankokat az államok mentették meg, s most ezek a bankok megeszik a kezét, amely etette őket.”⁴³

Meglátásom szerint a Blue Labour ideológiát konzervatív szocializmusnak találni nem egészen szerencsés, ugyanis nem szocializmusról, és nem konzervativizmusról van szó, és a kettő egyvelege sem árnyalja kellőképpen a Blue Labour lényegét, még akkor sem, ha Glasman is használja ezeket a szavakat. A két ország történeti fejlődésének különbsége miatt ezek a szavak mást és mást jelentenek a két ország lakóinak számára. Ezért a következőkben a Blue Labour vízióból kiinduló, hasonló (de nem megegyező!) verzióját egy olyan kifejezéssel fogom leírni, amit korábban még nem használtak a politikatudományban, de véleményem szerint sokkal jobban szemlélteti a magyar emberek számára az ideológia „honosított” variánsának a lényegét: ez pedig a közösségelvű szociáldemokrácia.

⁴³ http://kitekinto.hu/europa/2012/01/24/orbani_gondolatokkal_kampanyolnak_a_francia_szocialistak/, 2012. április 6.

Úgy vélem, hogy ennek a kifejezésnek a kisajátítása és kiaknázása lehetne az egyik legjelentősebb eszköze a Magyar Szocialista Pártnak arra, hogy újból hatalomba kerüljön. De miért is lenne előnyös számukra a közösségelvű szociáldemokrácia elnevezésű elképzelés hirdetése?

Az első érvem így szól: mert jól hangzik. Lehet, hogy rendkívül egyszerűnek tűnik ez az érv, de úgy gondolom, hogy éppen a szimplicitása az, ami relevánssá teszi. A politikai életben óriási jelentősége van az úgynevezett szép szavaknak, az olyan szlogeneknek, amelyekkel könnyen lehet azonosulni. A közösségelvűség és a szociáldemokrácia szavaknak pozitív csengése van, és újszerűek. A magyar demokrácia történetében még nem, vagy csak kevésbé járatta le magát egyik vagy másik kifejezés. A közösségelvűség felmerült ugyan néhány esetben a Fidesz kommunikációjában⁴⁴, de sosem tartozott a szlogenek élvonalába. A szociáldemokrácia természetesen sokszor szerepelt az MSZP háza táján, és állandó jelleggel hivatkoztak rá, de úgy vélem, az emberek emlékezetében nem forrott össze a párt kormányzásának nyolc évével, ellentétben például a liberális kifejezéssel. A két szó összekapcsolása pedig merőben új, és olyan jelentést kölcsönöz, amely tág értelmezési keretet szolgáltat arra, hogy sok mindent lehessen alatta érteni.

A külföldi példáknál is megfigyelhető volt a jelenség, miszerint a pártok új ideológiája egy olyan néhány szavas kifejezéssel leírható gondolat volt, amit nem konkretizáltak túlságosan. Ilyen volt a Munkáspárt „harmadik útja”, vagy az „esélyteremtő állam” víziója. A konzervatívok esetében az „együttérző konzervativizmus” és a „szétesett társadalom”, a svéd jobboldal számára „Svédország új Munkáspártja”, míg a Fidesznél a „polgári Magyarországiért” koncepciója.

De nem csak a szavakkal való könnyed azonosulás miatt lenne hatékony a közösségelvű szociáldemokrácia terminológiája. Ugyanis az ilyen jellegű változás túl mutatna az ideológiákon. A közösségelvű szociáldemokrácia eszményképének ki kell tágítania az ideológiai kereteit és komplett társadalmi felfogásként, egy széles látókörű koncepcióként kell tálalni. Ennek következtében egy reális alternatíva lehetne a „Nemzeti együttműködés” mellett. (Egy példa: a közösségelvű szociáldemokrácia egyik alappillére a közösségek segítése, a helyi közösségek védelme, és így a helyi önkormányzatok autonómiájának erősítése, és jogainak bővítése, szemben a Fidesz-kormány centralizációs törekvéseivel. Ez az új alternatíva egyik pontja lenne. Egy teljes alternatíva azonban sok ilyen, egymáshoz kapcsolódó pontból áll, amelyek együtt adnak teljes képet.)

⁴⁴ http://nol.hu/belfold/kotcsen_talalkozott_a_kormanyzo_ero_a_szellemi_polgarhaboru_vege, 2012. április 6.

Úgy vélem az MSZP-nek két területen kellene paradigmaváltást végrehajtania. Az egyik terület (és egyben a könnyebben kivitelezhető, ugyanis számtalan olyan hangot hallani a párton belül és kívül, amelyek ebbe az irányba indulnának)⁴⁵ az igazi baloldali gazdaságfilozófiai fordulat végrehajtása. És ebbe bele kell, hogy tartozzon a piaci mindenhatóságba vetett hit meghaladása, a nemzetközi pénzügyi tőke kritikával való szemlélése, a magyar tőke, vagy vállalkozók előnyben részesítése a külföldivel szemben, és a fenntarthatóság követelményeinek való megfelelés, így az egészséges környezet és a zöldpolitika értéként való kezelése.

A nézet másik alapja a közösségek kiemelt szerepe lenne. A közösségek megvédése, legyenek azok családi közösségek, mikroközösségek, helyi közösségek, egyházi közösségek, civil közösségek (szervezetek), vagy a nemzet egészének közössége. Meglátásom szerint a szocialistáknak komolyabb fejtörést okozna ennek az elvnek a beintegrálása a programjukba. Ugyanakkor nem látom kivitelezhetetlennek.

Egy 2012-es felmérés szerint, amelyet a Társi közvélemény-kutató cég készített az MSZP a legvallásosabb magyar párt a pártszimpátiával rendelkező, 37 éven alattiak körében.⁴⁶ A megkérdezett szocialista szimpatizánsok 57%-a mondta, hogy vallásos a maga módján, ami egészen pontosan 10%-kal magasabb, mint a Fidesz-KDNP eredménye. Az MSZP-sek 6%-a követi az egyház tanait, ellenben a fideszesek 7%-ával. Kérdés persze, hogy mennyire hihetünk ezeknek az adatoknak, minthogy ezek a számok egyéni beismerésekre épülnek, és a választható kategóriák is igencsak zavarosak és nem túlságosan objektívak, annyit azonban leszűrhetünk belőle, hogy a baloldali párttal szimpatizálók konzervatívabbak, mint ahogy azt általában gondoljuk.

A Political Capital kutatóközpont egyik publikációja a magyarok előítéletességével foglalkozott.⁴⁷ Nem meglepő módon a legelőítéletesebb magyar párt a Jobbik, viszont őket az MSZP követi, majd a Fidesz. Ezeket az eredményeket is fenntartásokkal kell kezelni, viszont annyit ebből is kiolvashatunk, hogy a párt világnézeti kérdésekben (abortusz, homoszexuálisok jogai) képviselt liberális állásfoglalásai nem biztos, hogy hatékonyak az újrapirozicionálás szempontjából. Ráadásul azt is megmutatják, hogy a közösségelvűség konzervatív jellege sem nem távol a hagyományos MSZP-s szavazótól. És ha a cél a Fidesztől az elmúlt két évben elpártoltak csoportjának meghódítása, akkor ennek alkalmazása kifejezetten előnyös lehet a párt számára.

⁴⁵http://hirszerzo.hu/nyuzsi/2012/3/13/Nemzetivoros_fordulat_jon_az_MSZPben_QC22US, 2012. április 9.
http://hvg.hu/itthon/20110618_mszp_kongresszus_baloldali_fordulat, 2012. április 9.

⁴⁶<http://www.tarki.hu/hu/news/2012/kitekint/20120207.html>, 2012. április 9.

⁴⁷<http://mno.hu/belfold/sok-az-eloteletes-mszp-szavazo-1055936>, 2012. április 9.

A közösségelvű szociáldemokrácia elv hiteles képviselője arra is hatásos eszköz lehet, hogy megszüntesse azokat a valós vagy valótlan, azonban sok ember fejében létező vádak, miszerint a szocialista párt tagjai alapvetően nemzet- és egyházellenesek.⁴⁸

Nem utolsósorban pedig a párt számára elengedhetetlenül fontos nyitást is pozitívan befolyásolná, ugyanis a Fidesztől balra lévő ellenzéki pártok második legerősebbikének, vagyis az LMP-nek az alapidokumentuma is határozottan kiáll a korábban kifejtett elvek mellett, mint a közösségelvűség konzervatív eszméje vagy a fenntarthatóság, miközben kritikusan szemléli a jelenlegi gazdasági rendszer „kizsákmányoló” jellegét.⁴⁹

2. A rendszer alapjainak elfogadása

Rendszer szó alatt az aktuálisan kormányzó párt vagy pártok által kialakított viselkedési formákat, új módszereket, új típusú struktúrákat, illetve a meghozott törvények összességének elvi alapjait értem. Olyan szisztémát, amelyet a társadalom többsége elfogad és jónak talál. Természetesen ez minden országban más tényezőkben nyilvánul meg.

Egy újrapozicionálásnak három oka lehet ugyanis. Az első, ha egy párt nagy vereséget szenved a választásokon, és ez motiválja arra, hogy újuljon meg. A második, ha egy párt sorozatosan, több választáson is alulmarad ellenfelével szemben, így ez esetben a pártreform megindítása a hosszú ellenzéki lét kényelmetlen szerepköréből fakad. A harmadik indok az első kettő szintézise: ha egy párt sorozatosan nagy hátránnyal abszolválja a választásokat. (Létezik egy negyedik verzió is, amikor egy párt nincsen konkrétan ráutalva a politikai irányváltásra, de mégis változnak. Ennek oka általában egy új, népszerű idea csábítása. Ilyennek tekinthetjük Margaret Thatcher forradalmát. Ezt a típust nem tartom az újrapozicionálás klasszikus esetének, és jelen dolgozat számára sem fontos ezzel foglalkozni.)

Mindegyik példa feltételezi, hogy az újrapozicionálási folyamat kezdetekor egy társadalmilag erősen támogatott kormány van hatalmon, egy olyan kormány, amelyet a többség támogat még akkor is, ha már látszódnak olyan tendenciák, amelyek azt mutatják, hogy kezdenek elpártolni tőlük az emberek. A hatalmuknak valamilyen oknál fogva biztos alapja van. Ilyen ok lehet például az ország stabilitása, az általános nyugalom, a gazdasági teljesítmény sikeressége, az ellenzék gyengesége vagy pusztán a megszokás ereje. Mindebből következik, hogy az emberek nem vágnak gyökeres változásra. Vágnak változásra, hiszen

⁴⁸ <http://nepszava.com/2011/12/magyarorszag/tokes-nemzetellenesnek-nevezte-a-szocialistakat.html>, 2012. április 9.

⁴⁹ http://lehetmas.hu/upload/10/10/200812/Alapito_nyilatkozat.pdf, 2012. április 18.

az ember pszichológiailag úgy működik, hogy mindig jobbat akar, de nem vágnak átütő változtatásokra. Nem akarják az eddig kiépített rendszert lerombolni, csak egyes helyeken irányt módosítani, változtatni. Éppen ezért ebben a helyzetben egy olyan ellenzéki párt, amelyik a kormánypártok stílusához, terveihez, és módszereihez képest azok szöges ellentéteit fogalmazza meg, nem érhet el sikereket.

Nagy-Britanniában a Munkáspárt 1979-től 1997-ig, 18 éven keresztül volt ellenzéki. Az újrapirozicionálási folyamatuk fokozatos volt, de jelentősen csak Tony Blair megválasztását követően, 1994-ben váltott nagyobb sebességbe. Tony Blair felismerte, hogy mindaddig, amíg a Munkáspárt csípőből elutasítja a thatcherizmust, majd annak továbbélését John Major kormányai alatt, nincs esélyük arra, hogy hatalomra kerüljenek. Kénytelen-kelletlen el kellett fogadniuk bizonyos minimális alapot. Ez a minimális alap pedig – Nagy-Britannia esetében – a gazdasági rendszer fundamentuma volt.

A brit konzervatív párt már nyolc éve volt ellenzéki, amikor elnöküknek választották David Cameront. Az új elnök megválasztása előtt a párt a thatcherizmus politikáját tartotta továbbra is kívánatosnak. Cameron azonban a rendszer minimális elfogadása érdekében a társadalmi problémák kezelésének kérdését tűzte zászlójára, és a radikális jobboldali politikát a liberalizmus, és így a centrum felé irányította.

Hasonló szituáció zajlott le Svédországban is. Reinfeldt 2003-ban, egy évvel a katasztrofális választási vereségük után került a Mérsékelt Párt élére. A 2002-ig meghatározó pártprogramot, a neoliberális állam igényét hamar elvetette, hiszen tudta, egy alapvetően szociális típusú országban egy ilyen programmal soha nem nyerhetnek a választásokon. Ettől függetlenül nem lettek a jóléti állam feltétlen hívei, de nem akarták azt leépíteni, pusztán hatékonyabbá tenni. Elfogadták a 10 éven át hatalmon lévő baloldal által kialakított rendszer alapját, és ez egyenes út volt a 2006-os választási győzelmükhöz.

A Spanyol Szocialista Munkáspárt megújításánál is megfigyelhető volt ez a jelenség, viszont ott a rendszer minimális elfogadásának szándéka nem a tartalmi kérdések területén, hanem az ellenzéki párt viselkedési, stílusbeli változásaiban teljesedett ki. Zapatero nyugodt hangvételű, konstruktív és konszenzusorientált politikusnak láttatta magát, amivel elérte, hogy a közvélemény szemében elsősorban ne a spanyol Néppárt ellensége, hanem egy választható alternatíva legyen.

Meglátásom szerint a rendszer minimális elfogadása az MSZP egyik leghatékonyabb, ha nem a leghatékonyabb eszköze arra, hogy újra váltópárt lehessen. A sikeresség érdekében a szocialistáknak mind tartalmi téren, mind stílusban feladatai vannak.

Láthattuk, hogy az északi példák országaiban a gazdasági kérdések alapjaiban alkotott konszenzus hozta meg az újrapozicionálást végző pártnak az áttörést. Magyarországon azonban, ahogy ezt korábban a szükséges ideológiai változások taglalásánál kifejtettem nem életbevágóak ezek a kérdések. A Fidesz-KDNP pártszövetség rendszerének meghatározó eleme az új alkotmány életbe léptetése és bebetonozása. Úgy vélem, hogy az MSZP esetében a rendszer minimális elfogadásának az új alkotmány elfogadására kell irányulnia. A szocialistáknak be kell látniuk, hogy nincs más választásuk. Nem csak azért, mert e nélkül nem növelhetik tartósan a népszerűségüket, hanem mert előbb-utóbb akarva-akaratlanul meg kell tenniük.

A 2014-es választásokat követően ugyanis a leendő országgyűlési képviselőknek esküt kell tenniük, miszerint az alkotmányt és a jogszabályokat megtartják.⁵⁰ Az MSZP-nek és a többi ellenzéki pártnak vélhetően nem lesz akkorra többsége 2014 után a parlamentben, hogy megváltoztassák az alkotmányt. Éppen ezért ha a megválasztott MSZP-s jelöltek képviselők szeretnének lenni, el kell fogadniuk az Alaptörvényt. Jelenleg a szocialisták álláspontja az, hogy ha tehetnék, hatályon kívül helyeznék a jobboldali pártok által kreált alapidokumentumot.⁵¹ Ez az álláspont azonban előbb vagy utóbb, de tarthatatlanná fog válni.

Ezalatt azonban nem azt értem, hogy a szocialistáknak el kellene fogadniuk az új dokumentum minden egyes részét, de a „hatályon kívül kell helyezni” kommunikációt abba kellene hagyniuk, hiszen meglátásom szerint árt a párt népszerűségének, és egyáltalán nem segíti a kormányzókéességük bizonyítását.

A dolgozat elején úgy fogalmaztam, hogy két elvet fogok figyelembe venni, amikor az MSZP megújulásáról gondolkodom: a hatékonyságot, és a racionalitást. Ez esetben azonban ez utóbbi nem érvényesül. Nem tartom ugyanis valószínűnek a jelenlegi körülmények között, hogy a szocialisták belássák ennek fontosságát, és így elfogadják az alkotmányt. A hatékonysága azonban olyan erős lehet, hogy mégis helyet kap a javaslataim között.

De nem csak konkrét tartalmi kérdésekben kellene közeledni a kormány politikájához, hanem, és ez talán fontosabb is, a viselkedés szintjén kellene jelentősen változtatniuk. Ugyanis meglehetősen kontraproduktív lehet számon kérni a kormányon például államadósság mennyiségét, miközben az a szocialista kormányok alatt mutatott meredek emelkedést.⁵² Vagy az őszi beszéd tükrében „mély morális válságról” beszélni a Schmitt-

⁵⁰ <http://www.jak.ppke.hu/hir/ias/200634sz/varia.pdf>, 2012. április 23.

⁵¹ http://nol.hu/belfold/az_mszp_het_pontja, 2012. március 28.

⁵² <http://halasztelekma.hu/2011/02/a-miniszterelnok-osztalyfonoki-oraja-a-parlamentben/>, 2012. április 2.

féle plagizálásról.⁵³ Ez is rendkívül visszatetsző lehet. És az ehhez hasonló esetekre még számtalan példát lehet említeni. Az MSZP-nek általánosságban kellene visszafogottabban, konszenzusorientáltabban fellépnie, amihez természetesen hozzá kell, hogy kapcsolódjon a mérsékelt hangvétel kivitelezése, a vagdalkozások és kemény beszéd megjelenéseinek minimálisra csökkentése, a szakmai kérdések prioritásként kezelése és a nyitottság szerepének előtérbe helyezése.

3. Szimbolikus változtatások és kommunikáció:

Egy párt szimbolikus eszköztára rendkívül sokat nyom a latban, amikor a pártról kialakult megítélésről beszélünk. A szimbolikus változtatások nem tényleges, tartalmi változtatások, mindössze kommunikációs technikák alkalmazása, ugyanakkor nagy hatással bírnak. Éppen ezért egy újrapozicionálás szerves részeként kell kezelni, és elengedhetetlen, hogy aktívan foglalkozzon vele az a párt, amelyik megújulásra készül. A legnagyobb erővel bíró, és így eme dolgozat számára a legfontosabb szimbolikus mozzanatok a következők: egy párt alapszabályának megváltoztatása, illetve egy párt nevének vagy logójának megváltoztatása.

A Tony Blair-féle megújulás sarokkövének tekinthető az a pillanat, amikor az új elnök kezdeményezésére a párt kongresszusa változtatott a szervezet alapszabályának szövegén. A reform értelmében eltörölték a pártalkotmány híres-hírhedt negyedik klauzuláját, amelyik az köztulajdonlás igényét fogalmazta meg, és helyére a demokratikus szocializmus eszméje került.⁵⁴ Ezt a mozzanatot azonban szimbolikusnak értelmezhetjük, hiszen az emberek többsége valószínűleg nincsen tisztában az egyes pártok szabályzataival és azok értelmezésével, a választásokon hozott döntésüket nem ennek tükrében hozzák meg, ráadásul egy pártalapszabályt nem kell kormányprogramként kezelni. Szimbolikus mozzanat volt, azonban a párt számára pozitív hozadékokkal járt, és erősítette a párt kommunikációjának hitelességét, tekintve, hogy a kormánypárt ezt követően nem vádolhatta őket anakronizmussal.

A blairi megújulás hivatalosan nem járt pártnévváltoztatással. A változás radikális voltát figyelembe véve nem lett volna meglepő, ha megváltozik a párt neve, de a szervezet majdnem százéves hagyományára tekintettel érthető, hogy maradt a „Labour” elnevezés. Ettől

⁵³ <http://www.stop.hu/belfold/a-demokratikus-ellenzek-bele-akar-szolni-schmitt-utodjanak-jelolesebe/1019302/>, 2012. április 2.

⁵⁴ <http://www.labourcounts.com/clausefour.htm>, 2012. április 4.

függetlenül a kommunikációjukban a pártot „New Labour”-ként (Új Munkáspárt) emlegették, amely jelző teljes mértékben összeforrott a párt új stílusjegyeivel és a későbbi kormányzásával. Vagyis hivatalosan nem, de a gyakorlatban a párt új nevet kapott. Hasonló játszódott le Svédországban is. A Mérsékelt Néppárt hivatalosan megtartotta az eredeti nevét, de a párt kommunikációjában a „Nya Moderaterna” (Új Mérsékeltek) kifejezést használták, amely mára már beivódott a köztudatba.⁵⁵

Számos példa esetében azonban formálisan is megtörtént a párt nevének megváltoztatása, amely így egy új párt alapításának kezdete is lett egyben. Spanyolországban a jobboldali Népi Szövetség 1989-ben Néppártra változtatta a nevét, míg Magyarországon a Fidesz neve 1995-ben a Magyar Polgári Párt szavakkal bővült ki. Mind a két esetben világosan látszik, hogy szimbolikus változtatásokról van szó. A Népi Szövetség és a Néppárt elnevezés között ugyanis nincsen számottevő különbség, a változás célja elsősorban a megújulás hatásos kommunikációjára irányult, hiszen egy pártnak a neve az elsődleges, és legfontosabb kommunikációs üzenete. A Fidesz nevének kibővülése a párt ideológiájának jövőbeli elmozdulását volt hivatott kijelölni, azonban ezt is szimbolikusnak tekinthetjük, hiszen mind a mai napig a legnagyobb magyar jobboldali pártot egyszerűen csak Fidesznek hívjuk.

Amikor az MSZP szimbolikus terén történő megújításáról beszélünk ugyancsak e két tényezőt, a pártalapszabályt és a pártnevet kell megvizsgálnunk. Úgy gondolom, hogy a pártalapszabály reformjának kicsi lenne a hatékonysága, hiszen a szocialistáknak nincsen egy „negyedik klauzulával” felérő, sokak által ismert és vitatott pontja. Ezzel a szemben a pártnév területén jelentős kiaknázásra váró lehetőségek rejtőznek. Először is azonban fel kell tenni a kérdést, hogy szüksége van-e a szocialistáknak arra, hogy megváltoztassák a nevüket. Meglátásom szerint igen, szükségük van rá. Hallani olyan véleményeket ugyanis, amelyek úgy tartják, hogy a szocialista szó az Fidesz-kormányzást megelőző nyolc év alatt szitokszóvá fajult.⁵⁶ Ezzel én is egyetértek annyi kikötéssel, hogy az elmúlt két év alatt ez jócskán mérséklődött, de tény, hogy sok ember számára (s talán főleg olyanok számára, akik felé az MSZP megújulása igazán irányulna) ezek a szavak, hogy MSZP vagy szocialista dehonesztáló jelentéssel bírnak. De nem ez az egyetlen érvem a változtatás mellett, ugyanis ez a jelenség az évek alatt még inkább csökkenne, majd teljesen eltűnne. Ennél fontosabb két dolog: 1. a párt nevének időszerűtlensége; 2. a változás erőssége megkívánja.

A szocialista jelző ugyanis megítélésem szerint a mai világban egy elavult jelző. Ha körülnézünk az európai pártok között, akkor láthatjuk, hogy mindössze néhány nagy baloldali

⁵⁵ <http://www.moderat.se/web/Hem.aspx>, 2012. április 4.

⁵⁶ http://www.magyarhirlap.hu/velemenysarkosan_fogalmazva2012.02.17..html, 2012. április 8.

párt rendelkezik ezzel a névvel, (pl.: Spanyol Szocialista Munkáspárt, Francia Szocialista Párt). Azonban ezek a pártok is csak azért, mert a párt története, és így a neve is már majdnem egy évszázadra nyúlik vissza. Viszont az MSZP története „mindössze” 1989-ben kezdődött, így a tradíciók nem erősebbek, mint a hatékonyság kritériuma. Ugyanis, ahogy már korábban kifejtettem, az MSZP-nek nagy horderejű változásra van szüksége, és ezért a pártnév állandósága visszahúzná, és megakadályozná a többi területen végrehajtott változtatások hatékonyságának erős voltát.

Az új pártnévnek két elvnek kell megfelelnie. Először is, hogy fejezze ki az új irány legfontosabb mondanivalóját, másodszor, hogy ötvöződjön benne a régi és az új. A 2010-es választásokat követően hallhattunk olyan hangokat, hogy a párt neve „Új Baloldal”-ra fog módosulni.⁵⁷ Ez az elképzelés kifejezetten hatékony lehet, figyelembe véve, hogy tartalmazza a két elvet, és még jól is hangzik. Az „új” szó kiaknázása a külföldi példákban is felettébb hatásosnak bizonyult, míg a „baloldal” szó magában hordozza a régit, viszont újszerű is egyben. Reális verziók lehetnek a következők is: Magyar Szociáldemokrata Párt, Baloldali Néppárt, Progresszív Párt – Szociáldemokrácia. Persze, ha egy név tartalmazza a két elvet, akkor már a szubjektivitásra van bízva azoknak a sorsa.

Egy párt kommunikációja az újrapozicionálás közvetítésének alapvető eszköze. Természetesen a szakértőkre van bízva, hogy a párt milyen kommunikációs technikákat alkalmazzon, és hogyan reagáljanak a mindennapos eseményekre ahhoz, hogy minden megnyilvánulásokkal tudassák az újrapozicionálás folyamatát és tényét. Kiemelkedően fontos terület a kommunikáció, hiszen a megújulás sikere is múlhat rajta.

Csak egy-két példa, ami különösen fontos lehet. Egyik a szlogen kérdése. Ez egyáltalán nem az újrapozicionálás sajátossága, minden pártnak minden időben van valamiféle aktuális szlogene, viszont a pártmegújulás szakaszában felértékelődik a szerepe. Egy jól eltalált szlogen ugyanis az egész újrapozicionálás alatt szerepelhet a párt kommunikációjában és szimbolizálhatja azt. Ilyen volt például a blairi megújulást jelző „Új Munkáspárt, Új Britannia” címke.⁵⁸

Hatásos kommunikációs technika az úgynevezett „híres mondatok” kivitelezése, amelyet később sokat idéznek, és így meghatározzák a változást. Az esetek nagy többségében ez nem előre tervezett technika, ugyanakkor, ha egy megújulást tudatosan tervezünk, nem feltétlenül kell ezt sem a spontaneitásra bízni. Az újrapozicionálásokat kísérő „híres

⁵⁷ http://szentkoronaradio.com/belfold/2010_04_19_lendvai-lemondott-az-mszp-uj-baloldal-neven-tamad, 2012. április 8.

⁵⁸ Blair (2010) 96. o.

mondatok” egyik legjobb példáját talán David Cameron szolgáltatta, amikor a következőt mondta: „én olyan radikális társadalmi reformer leszek, mint amilyen radikális gazdasági reformer Margaret Thatcher volt. Az országnak pedig most erre van szüksége.”⁵⁹ Ebben a két mondatban megtalálható az új elnök célkitűzésének lényege: a társadalmi problémák kezelésére való igény, viszont miközben ezt hirdeti, nem tagadja meg a konzervatívok számára oly fontos elődöt, Margaret Thatcher-t. Ha jobban megvizsgáljuk a cameroni újrapozícionálás lényegét, akkor láthatjuk, hogy a változás szembe megy a thatcheri hagyománnyal, mégis ebben a mondatban mindezt Thatcher nevével adja el. Éppen ezért ez a „híres mondat” a maga nemében tökéletes.

4. A pártelnök személye

Talán hangsúlyozni sem kell, hogy mennyire fontos, és milyen sokat számít a pártok elnökeinek karaktere, kommunikációja és viselkedése a mai mediatizált és perszonalizált politikai közegben, ahol elmosódnak a hagyományos ideológiai határok a politikai oldalak között.⁶⁰ Manapság valószínűleg ez a leghatékonyabb fegyvere egy párt újrapozícionálási folyamatának, ha a tét a hitelesség és a népszerűség megszerzése és megtartása, ugyanis az emberek általában a pártelnök személyével azonosítják az adott pártot. Az MSZP esetében is kulcstényező lehet a hatékony pártelnök megtalálása. Ugyanakkor nincsenek könnyű helyzetben, hiszen nagyon magas elvárásoknak kell megfelelnie az illetőnek, miközben rengeteg értéket és magatartásbeli tényezőt kell képviselnie. Személyében egyesítenie kell az első három pont (ideológia, viselkedés, szimbolika) követelményeit, viszont mindezt úgy, hogy alkalmas legyen továbbra is a hitelesség képviselőjére, megfeleljen a kormányzóképeség elvárásainak, és a nyitás elvének reprezentálására.

Tony Blair-t 1994-ben, 41 évesen választották a Munkáspárt vezetőjének.⁶¹ Ekkor már 15 éve volt hatalmon a konzervatív párt. Blair a konzervatívakhoz képest merőben új stílust képviselt, kiváló kommunikációs és előadói képességekkel volt megáldva. David Cameron brit miniszterelnök így nyilatkozott elődje parlamenti teljesítményéről: „Blair kitűnően játszotta az agresszív szerepet: tudott politikusként, konszenzuserősítőként és államférfiként is viselkedni, s mindig érezhető volt, hogy jól érezte magát a pillanatnyi helyzetben”.⁶²

⁵⁹ Cameron-Jones (2010) 245. o.

⁶⁰ Lásd: Csizmadia (2006) Politikai vezetők és politikai környezet I.

⁶¹ <http://www.thebiographychannel.co.uk/biographies/tony-blair.html>, 2012. április 11.

⁶² Cameron-Jones (2010) 201.o.

Fiatalsága révén hitelesen testesítette meg a baloldali párt változását, miközben már-már sztároknak kijáró népszerűség övezte.

A többi külföldi példában is hasonló tendenciák mutatkoznak a pártelnök személyével kapcsolatban. Egyrészt mindegyik pártelnök meglehetősen fiatal, legalábbis a politikai értelemben fiatal volt, amikor vezetőnek választották. Cameront 39 évesen, Aznart 37 évesen, Zapaterot 40 évesen választották elnöknek. Reinfeldt 38 évesen került a mérsékeltek élére, míg Orbán Viktor 30 éves korában lett elnök. (Igaz, ez a példa csalóka, hiszen a Fidesz egy ifjúsági szervezetből nőtte ki magát „rendes” párttá.) De nem csak a korukban van hasonlóság. Mindegyik pártelnök jelentősen különbözött az éppen kormányon lévő miniszterelnök stílusától. Ha nem is a kormányfők ellentétpárjaik voltak, de mindenképpen határozottan különböző viselkedést prezentáltak. Cameron például a szürke, kevésbé jól kommunikáló és unalmas Brownnal szemben egy színes, remekül beszélő politikust alakított. Zapatero a visszafogottságával, és kvázi „gyengeségével” vált Aznar alternatívájává.

A szocialistákat először Horn Gyula vezette választási győzelemre. Az ő személye 1994-ben egyet jelentett a rendszerváltást megelőző évek szociális biztonságával és a szakértő, technokrata politikusi hozzáállással. Ez az attitűd akkor nagyban hozzájárult a baloldali párt választási sikeréhez, ugyanis az emberek beleuntak a doktrinerebb, történelmi gyökerekhez visszanyúló jobboldali gondolkodásmódba. 1998-ban azonban éppen ez lett a miniszterelnök-pártelnök veszte.

Második alkalommal Medgyessy Péter független kormányfőjelölt vezetésével tudott nyerni az MSZP. A jelöltnek már-már a komikusságot súroló kommunikációs gyengeségei voltak, de így utólag azt mondhatjuk, hogy éppen ebben rejlett az erőssége. Jó példa erre a miniszterelnök-jelölti vita. Orbán Viktor mérföldekkel jobban beszélt és érvelt, „lejátszotta a pályáról” vetélytársát, ugyanakkor a két aspiráns közötti különbségnek kontraproduktív hatása volt a népszerűséget tekintve. Persze a gyengeség idővel valóban gyengeséggé változott, de az adott helyzetben pozitív hatásokkal járt.

Harmadik, és egyben utolsó alkalommal 2006-ban nyertek a szocialisták. Ekkor Gyurcsány Ferenc volt a vezető, aki hihetetlenül erős debattóri képességekkel rendelkezett, kemény és agresszív kommunikátor volt, viszont 2006 őszét követően csorbát szenvedett a hitelessége, majd a következő években elvesztette a bizalmat abban is, hogy képes kormányozni az országot.

Amikor a jelenlegi helyzetben arról beszélünk, hogy ki lenne az ideális személy a szocialisták élére, először is számba kell venni az eddigi elveket, és csak ezután szabad állást foglalnunk. Előfordulhat, és valószínűleg elő is fog fordulni, hogy nem a párt elnöke lesz

jelölve a végrehajtó hatalom vezetőjének, de úgy vélem, hogy ugyanazok a kritériumok vonatkoznak mind a két személyre, ezért nem választom őket szét. Az első feltétel az új elnök korára vonatkozik. A szocialistáknak határozott változtatásra van szükség, ezért az új elnöknek fiatalnak, lehetőleg 40 éves kor alattinak kell lennie. Ráadásul olyan személynek, aki nem viselt semmilyen komolyabb hivatal a 2010-et megelőző nyolc évben. Ez a két tényező a pártmegújulás hitelessége szempontjából elengedhetetlen.

Emellett karakter szempontjából valamennyire a jelenlegi miniszterelnök, Orbán Viktor ellentétének kell lennie. A viselkedés azonban nem tévesztendő össze a karakterrel. Az előbbiben szükséges változtatásokról a rendszer alapjainak elfogadása kapcsán írtam. Ebben a tekintetben a közeledésnek, és a konszenzusorientáltságnak kell lennie a vezérelveknél. A viselkedést úgy értelmezem, mint ami a kommunikáció tartalmi részeiből áll össze, ezzel szemben a karakter a viselkedés módját adja meg. És így ez utóbbi síkon az ellentétek hangsúlyozására irányuló technikák bizonyulhatnak hatékonyak.

Kiemelt fontosságú tényező a szocialisták számára a kormányzókéességük bizonyítása, aminek egyik eszköze a párt elnökének ilyen jellegű tulajdonságai. Ezt kétféleképpen lehet elérni: korábbi kormányzati vagy önkormányzati tapasztalattal, illetve a magánszférában való sikerességgel. Esetünkben a kormányzati tapasztalat azonban kifejezetten káros lehet, legalábbis ha az a 2002-2010-ig terjedő időszakban történt. (Ez alól csak a Bajnai-kormány lehet kivétel, de annak is csak a vezetője, és nem a tagjai) A magánszférában való sikerességnek pedig hazánkban nincsen túlságosan nagy megbecsülése, és egy erre épített kampány (szemben az Egyesült Államokban, Mitt Romney republikánus elnökjelölt esetében) nem lehet sikeres. Ezek szerint a pártelnök kormányzókéessége vagy az önkormányzati szektorban szerzett tapasztalataiból származik, vagy a hitelességén keresztül fog manifesztálódni.

Végül, de nem utolsósorban pedig a pártelnök személyének magában kell hordoznia a nyitásra való alkalmasságot. A nyitást több értelemben használom. Először is képes legyen arra, hogy a Fidesztől balra lévő ellenzéki pártok elfogadják őt hiteles embernek, akivel tető alá hozható koalíciós megállapodás is. Másodszor pedig képes legyen a Fidesztől elpártoló bizonytalan szavazók és szervezetek megszólítására.

5. Szervezeti változások:

Amikor szervezeti változásokat említek alapvetően két tényezőt vizsgállok: a párt szervezeti struktúráját és a párt vezető és középvezető pozíciójában lévő politikusok személyét. Egyszóval a szervezet szabályait és tagjait. E két összetevőnek óriási szerepe van az újrapozicionálás hatékonyságának erősségében, nem véletlen, hogy a legtöbb külföldi és hazai példában előfordult a párt addigi rendszerének megváltoztatására irányuló szándék és akarat.

Pártelnökké választása után Margaret Thatcher központosította a párt irányítását, új pozíciókat alakított ki, ahova azok az emberek kerültek, akik egyetértettek az új irányvonal elképzeléseivel. Tony Blair törekvései hasonlóak voltak. Ő is megpróbálni gyengíteni azoknak a szervezeteknek és embereknek a hatalmi jogosítványait, akik valamilyen oknál fogva nem voltak érdekelték a párt változásában. Ennek érdekében csökkentette a szakszervezetek képviselőit a kongresszusban.

Spanyolországban is megtalálhatóak voltak ugyanezek a szándékok. A Néppárt megújított és központosított szervezetének élére Aznar 1990-ben került. Ezt követően egyre több fiatal, tehetséges politikus jutott befolyásosabb szerepkörbe a párton belül. A spanyol szocialistáknál is az új pártelnök, Zapatero megválasztása után került nagyobb hangsúly a fiatalabb generáció előtérbe helyezésére, ami együtt járt az idősebb, a korábbi években a párt felső vezetésében dolgozó emberek háttérbe kerülésével.

Láthatjuk, hogy a külföldi példák országaiban az új elnök vezetésével a pártok a centralizáció felé indultak el, és ezzel úgymond kierőszakolták az újrapozicionálás lényegét: a párt megváltoztatását. Úgy vélem, hogy az MSZP-nek nincs szüksége arra, hogy változtasson a szervezeti szabályokon, és ezáltal központosítsa a párt működését. Két okom is van rá. Az első érvem a párt jellegéből fakad. Ugyanis a szocialisták pártja egy platformokon nyugvó szervezet. A platform „a párt tagjainak politikai nézetközösségén alapuló, a párt programjának és arculatának egyes elemeit illetően önálló, a többi irányzattól elkülönülő véleménnyel rendelkező csoportja”.⁶³ A platformok természetesen nem pártok a párton belül. Sokan vannak, akik nem is tartoznak egyik platformhoz sem. Egy centralizációra irányuló törekvésnek azonban a platformok jogainak és szerepének csökkentése felé kellene haladnia, és ez a szervezet alapvető lényegének és értékének menne neki, hiszen a platformok léte már önmagában is a demokratizmust erősíti.

⁶³ Lakner (2011) 135. o.

Másrészt óriási támadási felületet biztosítana, figyelembe véve, hogy mennyit bírálták Fidesz autokratikus szervezeti rendszerét, amelyben a mindenkori elnök hatalma kimagaslóan magas. Meglátásom szerint kifejezetten pozitív képet és alternatívát mutat, hogy a szocialisták belső felépítése meglehetősen demokratikusan működik. Hogy például egy pártelnökválasztáson több jelölt közül is lehet választani, mint legutóbb, amikor Mesterházy Attila ellenében Szanyi Tibor indult.

A párton belüli generációváltás ugyanakkor életbevágóan fontos, ugyanis a hitelesség visszaszerzésének ez az egyik leghatásosabb módja. Fiatal, jól kommunikáló, feddhetetlen politikusokra van szükség, akiknek a hitelességük maguktól értetődik. Ahhoz azonban, hogy az élmezőnybe ilyen politikusok kerülhessenek határozott szándék kell az elnök, az elnökség és természetesen a választmány részéről. A 2012-es márciusi kongresszuson ez részben megtörtént.⁶⁴ Az elnökség egy része kicserélődött, és több fiatal, korábban kevésbé ismert embert választottak be. Az irány alapvetően jó, ugyanakkor nem volt kellően transzparens, és a többi eszköz hozzátársítása nélkül jelentősen vesz a hatékonyságából.

6. Kapcsolat és együttműködés nem kormányzati szervezetekkel:

Egy párt kapcsolatainak felújítása, elindítása vagy éppen befejezése a nem kormányzati szervezetekkel (NGO-kal) fontos része lehet a megújulás folyamatának. Ez az eszköz is főként közvetetten hat, a kormányzóképeség visszaszerzésének meglehetősen hatékony módja. A nem kormányzati szervezetek lehetnek többek között szakszervezetek, non-profit szervezetek, mozgalmak, agytrösztök vagy civil szervezetek.

Tony Blair három éven át keményen küzdött azért, hogy a párttal már-már szimbiózisban élő szakszervezetek kevesebb hatást gyakorolhassanak a párt végső politikai irányának kidolgozásában. A szakszervezetekkel való nyilvános harc hitelesítette Tony Blair szavait a megújulásról. Svédországban ennek ellentétje zajlott le. A jobboldali mérsékeltek és a szociáldemokrata pártot támogató szakszervezetek régóta egymás ellenségeinek számítottak. Viszont Reinfeldt tudta, hogy a hitelességük és a kormányra kerülésük egyik alapvető pillére ennek a viszonynak a kanalizálása, ezért felvette velük a kapcsolatokat.⁶⁵

⁶⁴

http://www.hirado.hu/Hirek/2012/03/31/17/MSZP_kongresszus_Botka_Laszlo_az_uj_valasztmanyi_elnok.aspx, 2012. május 2.

⁶⁵ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/moderatledaren-nojd-med-facket_450059.svd, 2012. április 19.

IV. Összegzés, avagy az újrapozícionálás menetének sajátosságai

Fontos megvizsgálni először is, hogy hány évet szántak a külföldi pártok az újrapozícionálás menetére. Ha kezdésnek minden esetben az új pártelnök megválasztását tekintjük, befejezésnek pedig a párt győzelmét a választásokon, akkor azt mondhatjuk, hogy átlagban négy év telt el e két időpont között. Tony Blair esetében három év, Thatchernél négy, Cameron tekintetében öt évről volt szó. Spanyolországban a Néppárt, Aznar hivatalba lépését követően hat év múlva győzött, Zapatero elnökként csak egy ciklust töltött ellenzékben, tehát nála is négy évig tartott a megújulás időtartama. Reinfeldt pedig három évig volt az ellenzék vezére, hogy aztán miniszterelnök legyen.

Az MSZP-nek reálisan 2018-ra lehet esélye arra, hogy megnyerje a választásokat. A 2014-es választásokig hátra lévő idő kevés és a lehetőségek csekély volta miatt elképzelhetetlennek tartom, hogy megnyerjék azt. Ráadásul a választási rendszer sem nekik dolgozik. A 2018-as időpont is korai lehet, még akkor is, ha minden, általam kívánatosnak tartott változást betartanak. Emlékezzünk csak arra, hogy a brit Munkáspárt 18 (!) évet töltött ellenzékben, a konzervatívok 13 évet, a svéd mérsékeltek 12 évet. Igaz azonban, hogy Magyarországon a demokratikus viszonyok fiatalsága miatt nem voltak hosszú kormányzati ciklusok, a legtöbb esetben négyévente cserélték egymást a kormányok. Így a 2018-as dátum kivitelezhetőnek tűnik, persze ahhoz, hogy sikerrel abszolválják ezt a választást elengedhetetlen az újrapozícionálási eszközök ideális felhasználása.

A megújulás koordinált menetének azonban még a 2014-es választások előtt meg kell kezdődnie. A legfontosabb dolog, amit még a választások előtt meg kellene tenniük az az Alaptörvény elfogadása, olyan módon, ahogy azt korábban leírtam. Ezt jobb minél előbb megtenni, hogy ne a kampányidőben kelljen kivitelezni. Viszont nem szabad várni vele addig, hogy párt képviselői rákényszerüljenek erre a lépésre. A választások előtt ezen kívül komolyabb változtatásokat már nem szükségesek, ugyanis negatív hatásai lennének és hiteltelennek tünnének. Azt viszont mindenképp ki kell eszközölni, hogy minél több fiatal politikus kapjon helyet a 2014-ben összeülő országgyűlésben.

Az egyik legfontosabb lépésre 2014 őszén kellene sort keríteni. Ez nem lenne más, mint az új pártelnök és az új, fiatal vezetők megválasztása, amivel együtt járna az új irányvonal felvázolása és elindítása is. Ez egyben az újrapozícionálási folyamat „hivatalos” kezdete is lenne. A pártmegújulás lényege, hogy megtaláljuk a harmonikus utat a túl kevés, és a túl sok változtatás között. Rendkívül szűk határok kell mozognunk, hiszen a lépések hatásait sosem tudjuk előre 100%-osan felmérni. Egyes lépések alapvetően pozitívak, ugyanakkor

rossz időpontban történnek és így hatékonyságukat veszítik. Ilyen volt például, amikor Schmitt Pál köztársasági elnök lemondása után az MSZP Sólyom Lászlót ajánlotta államfőnek. Az egész újrapozícionálás szempontjából kifejezetten előnyös lépés lett volna, hiszen megfogalmazódott benne a konszenzusorientáltság és a centrum felé való közeledés igénye, viszont ott, abban a helyzetben, 2012-ben nem volt hiteles lépés. Nem érett még meg rá a párt, hogy hitelesen kivitelezze, nem volt előzménye a bejelentésnek, és így nem volt alapja.

A komolyabb változtatások, mint az új pártelnök személyének megválasztása vagy az új pártnév, és így az új párt meghirdetése között pedig időt kell hagyni, hogy az emberek megszokhassák és azonosulhassanak velük. Ezért a párt nevének megváltoztatása nem történhet az új pártelnök megválasztásával egy időben. Azt egy későbbi időpontra kell halasztani, lehetőleg 2015 folyamán kell megtenni. A viselkedésbeli, magatartásbeli és kommunikációs változásoknak folyamatosan kell történniük. A generációváltásnak radikálisnak és gyorsnak kell lennie, lehetőleg mindezt az új pártelnök megválasztásával egy időben kell végrehajtani.

A ciklus első két évében határozottan szükséges a mérsékelt fellépés a kormánnyal szemben. Az első két évben zajlik ugyanis a szimbolikus változások nagy része. Nagyon kell figyelni arra, hogy hitelesek legyenek, és ennek egyik módja az, ha a kormánnyal szemben engedékenyebben viselkednek. A 2016-os évtől kezdődően, amikor már lezárultak a lényeges változások a párton belül, amelyre a választók is pozitívan reagáltak, a mérsékelt fellépésnek fokozatosan erősödnie kell. A ciklus utolsó két évének feladata, hogy bebizonyítsa a szocialisták kormányzókéességét. Már 2016-ban alternatív kormányprogram meghirdetésére van szükség, a párt miniszterelnök-jelöltjét pedig minél korábban, lehetőleg 2017 elején, de legkésőbb 2017 őszéig be kell jelenteni.

Az újrapozícionálás másik lényege a fokozatosság. A pártmegújulás eszközeinél leírt változtatási célok mindig egy végállapotot jeleznek. Ez azt jelenti, hogy ha a Magyar Szocialista Pártról 2018-ban (amelynek remélhetőleg ekkor már nem ez lesz a neve) kiadunk egy összefoglaló jelentést, csak ekkor tudnánk ezeket ugyanígy találni. A korábbi években azonban még csak haladási irányokról tudnánk beszélni. Nagyon kell továbbá figyelni arra, hogy az általam felsorolt újrapozícionálási eszközök mindegyikét fel kell használni, de ami ennél is fontosabb, hogy ezek az eszközök nem mehetnek egymással ellentétes irányokba. Ennek ugyanis kifejezetten negatív hatásai lennének.

Végezetül pedig tilos megengedni, hogy az újrapozícionálás párton belüli harcokká változzon. Csak abban az esetben lehet, és a reformpártiak csak akkor tudják megkezdeni a komolyabb változtatásokat, ha látszik reális esély, vagyis megfelelő többség ahhoz, hogy

végig is vigyék azt. A párt minden egyes tagjának számottevő felelőssége van abban, hogy belássák: komolyabb változás nélkül nem megy.

A dolgot pedig hadd fejezzem be Tony Blair szavaival, aki így vélekedett: „úgy tűnt, hogy a párt és a szavazók két külön helyen állnak, s így a pártnak akarata ellenére váltania kellett. Én magam ezzel kapcsolatban így éreztem: a szavazóknak igazuk van, változnunk kell, de nem azért, mert muszáj, hanem mert változni akarunk. Kicsinek tűnhet a különbség, de alapvetően fontos.”⁶⁶

Felhasznált irodalom:

BLAIR, Tony (2011) Utazás, Kossuth Kiadó, Budapest

BLAKE, Robert (1985) The Conservative Party from Peel to Thatcher, Fontana Press, London

CAMERON, David – JONES, Dylan (2011) Cameron Cameronról, HVG Kiadó, Budapest

CSIZMADIA, Ervin (2007) Politikai változáselmélet, L'Harmattan Kiadó, Budapest

DEBRECZENI, József (2002) Orbán Viktor, Osiris Kiadó, Budapest

EGEDY, Gergely (1998) Nagy-Britannia története, Aula Kiadó, Budapest

GUBCSI, Lajos (1989) 4 nap, amely megrengette az országot: 1989. október 5-9. MSZMP-MSZP, Agria Kiadó, Eger

LAKNER, Zoltán (2011) Utak és útvesztők: Az MSZP húsz éve, Napvilág Kiadó, Budapest

MacARTHUR, Brian (szerk.) (2006) A XX. század nagy beszédei, Agave Könyvek, Budapest

MAGONE, José Maria (2004) Contemporary Spanish Politics,
<http://books.google.hu/books?id=xSgxS15KgMAC&pg=PA98&lpg=PA98&dq=zapatero+renewal&source=bl&ots=S8iDIYqSGP&sig=1hslgR3ohDBIITrc6TVoZEWZZM&hl=hu&sa=X&ei=ByIYT7n-PIassAbcj6nkDQ&ved=0CCsQ6AEwAQ#v=onepage&q=zapatero%20renewal&f=false>, 2012. április 23.

TUSELL, Javier (2008) Spain: From Dictatorship to Democracy, 1939 to the Present,
<http://books.google.hu/books?id=zFvvT6UVwowC&pg=PT405&lpg=PT405&dq=zapatero+renewal&source=bl>

⁶⁶ Blair (2010) 61. o.

<https://www.researchgate.net/publication/271111111>
&ots=zgkDJ7MqdT&sig=100dnSpSJz0WoIfm8eJj8grrrk0&hl=hu&sa=X&ei=NhQpT6fZMuPc4QTxj7zAAw&ved=0CB8Q6AEwAA#v=onepage&q=zapatero%20renewal&f=false, 2012. április 23.

WÉBER, Attila (1996) A FIDESZ-jelenség, Napvilág Kiadó, Budapest

BŐHM, Gergely (2007) Felipe Gonzalez szerepe Spanyolország modernizációjában,
<http://www.mtapti.hu/pdf/mtbohmlaki.pdf>, 2012. február 1.

CHARI, Raj S. (2004) The 2004 Spanish Election: Terrorism as a Catalyst for Change?
http://www.tcd.ie/Political_Science/staff/raj_chari/materials/chari2004.pdf, 2012. február 1.

CSIZMADIA, Ervin (2001) A pártok alkalmazkodóképessége és a pártverseny dinamikája, In:
Politikatudományi Szemle 2001/4. 29-57.o.

CSIZMADIA, Ervin (2006) Politikai vezetők és politikai környezet I., In: Politikatudományi Szemle 2006/2-3.
25-53. o.

EGEDY, Gergely (2006) Thatcherizmus: (neo)liberalizmus vagy (neo)konzervativizmus? In: Politikatudományi
Szemle 2006/2-3. 5-25. o.

EGEDY, Gergely (2010) Cameron és a konzervatívok „harmadik útja”, Polgári Szemle, 6. évf, 5. szám,
<http://www.polgariszemle.hu/app/interface.php?view=article&ID=413>, 2012. január 26.

GÍRÓ-SZÁSZ, András (2002) A spanyol Néppárt útja a hatalomba – ideológiai, szerkezeti, személyi átalakulás,
<http://iroga.hu/eu.konzervativ%20partok/giro.htm>, 2012. január 31.

MÁNDI, Tibor (2000) A „harmadik út” rövid tündöklése, In: Századvég 2000/18. 27-69. o.

RIPP, Zoltán (2005) Kudarccal, választás előtt az MSZP, In: Mozgó világ 2005/7. 3-15. o.

SCHANDA, Balázs (2006) Eskü a magyar közjogban, <http://www.jak.ppke.hu/hir/ias/200634sz/varia.pdf>, 2012.
április 23.

SZIGETI, Péter (2003) Váltógazdálkodás – nemzeti centrum kormányt hozó szocialista győzelemmel : MSZP –
2002, In: „Jöjj el szabadság!” : Bihari Mihály egyetemi tanár 60. születésnapjára készített ünnepi kötet, 2003,
Rejtjel Kiadó, Budapest, 429-449. o.

SZIGETVÁRI, Viktor (2001) Tony Blair és az Új Munkáspárt, In: Politikatudományi Szemle 2001/3. 29-55. o.

<http://www.guardian.co.uk/politics/2011/apr/24/blue-labour-maurice-glasman>, 2012. április 4.
<http://zona.hu/article/2159/import-sokkterapia-joe-nekunk-a-thatcherizmus.html>, 2012. január 26.
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/vote_2005/basics/4393323.stm, 2012. január 26.
<http://electionresources.org/es/congress.php?election=1982>, 2012. január 31.
<http://www.magyarKurir.hu/node/38210>, 2012. január 31.
http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2293_96.htm, 2012. február 1.
<http://www.electionresources.org/se/riksdag.php?election=1994>, 2012. január 30.
<http://www.windsorbrokers.com/content/us-calls-swedens-mr-fix-it-bo-lundgren>, 2012. január 30.
<http://www.electionresources.org/se/riksdag.php?election=2002>, 2012. január 30.
<http://www.thelocal.se/article.php?ID=4880&date=20060913>, 2012. január 30.
<http://www.thelocal.se/4668/20060822/>, 2012. január 30.
http://www.kas.de/wf/doc/kas_9132-1522-2-30.pdf?081008113402, 2012. január 30.
http://www.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=78410:blue-labour-a-konzervativ-szocializmus-mitosza-i&catid=83:acssniedermullerpeter&Itemid=121, 2012. április 4.,
http://galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=79455:blue-labour-a-konzervativ-szocializmus-mitosza-ii&catid=83:acssniedermullerpeter&Itemid=121, 2012. április 4.,
http://galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=82693:blue-labour-a-konzervativ-szocializmus-mitosza-iii-resz&catid=83:acssniedermullerpeter&Itemid=121, 2012. április 4.
http://kitekinto.hu/europa/2012/01/24/orbani_gondolatokkal_kampanyolnak_a_francia_szocialistak/, 2012. április 6.
http://nol.hu/belfold/kotcsen_talalkozott_a_kormanyzo_ero_a_szellemi_polgarhaboru_vege_, 2012. április 6.
http://hirszerzo.hu/nyuzsi/2012/3/13/Nemzetivoros_fordulat_jon_az_MSZPben_QC22US, 2012. április 9.
http://hvg.hu/itthon/20110618_mszp_kongresszus_baloldali_fordulat, 2012. április 9.
<http://www.tarki.hu/hu/news/2012/kitekint/20120207.html>, 2012. április 9.
<http://mno.hu/belfold/sok-az-eloteletes-mszp-szavazo-1055936>, 2012. április 9.
<http://nepszava.com/2011/12/magyarorszag/tokes-nemzetellenesnek-nevezte-a-szocialistakat.html>, 2012. április 9.
http://lehetmas.hu/upload/10/10/200812/Alapito_nyilatkozat.pdf, 2012. április 18.
http://nol.hu/belfold/az_mszp_het_pontja, 2012. március 28.
<http://halasztelekma.hu/2011/02/a-miniszterelnok-osztalyfonoki-oraja-a-parlamentben/>, 2012. április 2.
<http://www.stop.hu/belfold/a-demokratikus-ellenzek-bele-akar-szolni-schmitt-utodjanak-jelolesebe/1019302/>, 2012. április 2.
<http://www.labourcounts.com/clausefour.htm>, 2012. április 4.
<http://www.moderat.se/web/Hem.aspx>, 2012. április 4.
http://www.magyarhirlap.hu/velemenysarkosan_fogalmazva2012.02.17..html, 2012. április 8.
http://szentkoronaradio.com/belfold/2010_04_19_lendvai-lemondott-az-mszp-uj-baloldal-neven-tamad, 2012. április 8.
<http://www.thebiographychannel.co.uk/biographies/tony-blair.html>, 2012. április 11.
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/moderatledaren-nojd-med-facket_450059.svd, 2012. április 19.
http://www.hirado.hu/Hirek/2012/03/31/17/MSZP_kongresszus_Botka_Laszlo_az_uj_valasztmanyi_elnok.aspx, 2012. május 2.

